

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ GÖRME
ENGELLİLERİN MÜZİK EĞİTİMİNDE BRAİLLE NOTA
SİSTEMİNİN KULLANIMI VE TÜRKİYE'DEKİ
DURUMUN İNCELENMESİ**

Bilge Özel

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2018

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Bilge
Soyadı : Özel
Bölümü : Müzik Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Braille Nota Sisteminin Kullanımı Ve Türkiye'deki Durumun İncelenmesi

İngilizce Adı : In the United States For The Visually Impaired Braille Note Usage in Music Education and Analysis of the Situation In Turkey

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Bilge Özel

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Bilge Özel tarafından hazırlanan “Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Braille Nota Sisteminin Kullanımı ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç.Dr. Mehmet EFE

Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Prof. Nezihe ŞENTÜRK

Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Kaan YÜKSEL

Sahne Sanatları Bölümü, Başkent Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 27/12/2018

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Keman hocam ve danışmanım doç. Dr. Mehmet Efe'ye, desteğiyle her zaman yanımda olan hocam prof. Dr. Nezihe Şentürk'e ve eğitim hayatım boyunca varlığını hep hissettiğim aileme teşekkürü bir borç bilirim.

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ GÖRME
ENGELLİLERİN MÜZİK EĞİTİMİNDE BRAİLLE NOTA SİSTEMİNİN
KULLANIMI VE TÜRKİYE'DEKİ
DURUMUN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Bilge Özel
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2018**

ÖZ

Bu araştırma, görme engellilerin müzik eğitiminde Braille nota kullanımının Amerika Birleşik Devletleri örnekleminde ve Türkiye özelinde ne durumda olduğunu tespit etmek amacıyla, kaynak tarama ve görüşme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada durum tespiti yapıldığından dolayı nitel bir araştırmadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde görme engellilerin müzik eğitiminde Braille nota kullanımıyla ilgili kaynaklar taranmıştır. Elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki görme engellilerin müzik eğitiminde Braille nota kullanımının yaygın olduğu, ülkemizde yaygın olmadığı; Amerika Birleşik Devletleri'ndeki görme engellilerin müzik eğitimini destekleyen ve Braille nota kaynakları sağlayan kurumların yeterli olduğu, ülkemizde bu tür kurumların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurularak, ülkemizde görme engellilerin Braille nota kullanımı ve erişilebilirlik düzeyinin artırılması konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Görme Engelliler, Braille Nota
Sayfa Adedi : 71
Danışman : Doç. Dr. Mehmet Efe

**IN THE UNITED STATES FOR THE VISUALLY IMPAIRED BRAILLE
NOTE USAGE IN MUSIC EDUCATION AND ANALYSIS OF THE
SITUATION IN TURKEY**

(M. Sc. Thesis)

Bilge Özel

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

DECEMBER, 2018

ABSTRACT

This study has been carried out in order to determine how Braille music notes are used in music education of the visually impaired people through the samples from the USA and within Turkey by using literature review and interview methods. Because there is no assessment of the situation, the study is qualitative. The literature about the use of Braille music notes in the music education of the visually impaired people has been reviewed. After evaluating the findings that has been gathered, it has been concluded that using Braille music notes in the music education of the visually impaired people is common in the USA, but it is not common in our country, and that the institutions which support the music education of the visually impaired people and which provide resources for Braille music notes are in a satisfactory situation, whereas such institutions are insufficient in our country. Taking these findings into account, some suggestions about increasing the usage and accesibility of Braille music notes in our country have been put forward.

Key Words : Visually Impaireds, Braille Note
Page Number : 55
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mehmet Efe

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Görme Engellilerin Eğitimi ve İlk Okul Açma Girişimleri	2
Görme Engellilerde Alfabe	4
Braille Yazım Araç ve Gereçleri	7
Kabartma Daktilo	7
Kabartma Yazıcı.....	10
Braille Notalar ve Tarihsel Gelişimi	10
Sekizlik ve 128'lik Notalar	11
Dörtlük ve 64'lük Notalar	15
İkilik ve 32'lik Notalar	19
Birlik ve 16'lık Notalar.....	21
Noktalı Notalar.....	23
Sus İşaretleri.....	24
Ses Değiştirici İşaretler.....	25
Ölçü Sayısı İşaretleri	27
Oktav İşaretleri.....	28

Braille Notaların Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Kullanılması	30
Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Kullanılan Teknolojiler.....	32
Amerika Birleşik Devletleri’nde Engelliler	34
Amerika Birleşik Devletleri’nde Görme Engellilerin Eğitimi	36
Amerika Birleşik Devletleri’nde Görme Engellilerin Müzik Eğitimi	38
Amerikan Ulusal Körler Ve Fiziksel Engelliler Kütüphanesi	39
Amerikan Ulusal Körler Federasyonu.....	40
Türkiye’de Görme Engellilerin Eğitimi	41
Özel Eğitim Sınıfları	41
Kaynaştırma Eğitimi	42
Körler Okulları.....	42
Türkiye’de Görme Engellilerin Müzik Eğitimi	44
Türkiye’de Bulunan Görme Engellilerin Braille Nota Kullanımı	45
Türkiye’de Görme Engellilerin Eğitimine Destek Veren Kurumlar	45
Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (Türgök)	47
Problem Cümlesi	48
Alt Problemler	48
Amaç	48
Önem.....	48
Varsayımlar.....	49
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
Tanımlar	50
İlgili Araştırmalar	50
BÖLÜM 2.....	51
YÖNTEM.....	51
Araştırmanın Modeli.....	51
Evren ve Örneklem.....	51
Verilerin Toplanması	51
Verilerin Analizi	52
BÖLÜM 3.....	53
BULGULAR VE YORUM	53
Amerika ve Türkiye’deki Görme Engellilerin Braille Notaları Öğrenimine İlişkin Bulgular	53
Ülkemizdeki Görme Engellilerin Braille Notalara Erişimine İlişkin Bulgular	55

Braille Notalara Erişimin Görme Engellilerin Müzik Eēitimini Etkilemesine İlişkin Bulgular	57
Ülkemizde Görme Engellilere Braille Nota Kaynakları Saēlayan Kurumların Yeterliliēine İlişkin Bulgular	58
BÖLÜM 4.....	61
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
Braille Notalara Erişimin Görme Engellilerin Müzik Eēitimini Etkilemesine İlişkin Sonuçlar	62
Ülkemizde Görme Engellilere Braille Nota Kaynakları Saēlayan Kurumların Yeterliliēine İlişkin Sonuçlar	63
neriler	63
KAYNAKLAR	65
EKLER.....	69
Ek-1. Braille Notaların Kullanımına Yönelik Müzik ērencilerinin Görüşleri İçin Görüşme Formu	70

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. <i>Braille Alfabesinde İkili ve 32'lik Notaların İşaretleri</i>	20
Tablo 2.2. <i>Braille Alfabesinde Birlik ve 16'lık Notaların İşaretleri</i>	22
Tablo 2.3. <i>Braille Alfabesinde Kullanılan Ses İşaretleri</i>	24
Tablo 2.4. <i>Braille Alfabesinde Kullanılan Ses Değiştirici İşaretler</i>	26
Tablo 2.5. <i>Braille Alfabesinde Kullanılan Ölçü Sayısı İşaretleri</i>	28
Tablo 2.6. <i>Braille Alfabesinde Oktav İşaretleri</i>	29

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Braille altı nokta sistemi	5
Şekil 2. Braille harfler.....	6
Şekil 3. Braille sisteminde rakam örnekleri.....	7
Şekil 4. Braille daktilo	8
Şekil 5. Braille tablet ve kalem.....	9
Şekil 6. Sekizlik ve 128'lik do notası (1-4-5)	12
Şekil 7. Birlik, ikilik ve sekizlik notalar için değer işaretleri (4-5, 1-2, 2).....	12
Şekil 8. Onaltılık, otuz ikilik, altmışdörtlük ve yüz yirmi sekizlik notalar için değer işaretleri (6, 1-2-6, 2).....	12
Şekil 9. Sekizlik ve 128'lik re notası (1-5).....	13
Şekil 10. Sekizlik ve 128'lik mi notası (1-2-4)	13
Şekil 11. Sekizlik ve 128'lik fa notası(1-2-4-5)	14
Şekil 12. Sekizlik ve 128'lik sol notası (1-2-5).....	14
Şekil 13. Sekizlik ve 128'lik la notası (2-4).....	14
Şekil 14. Sekizlik ve 128'lik si notası (2-4-5).....	15
Şekil 15. Mürekkep baskıda sekizlik notalarla do dizisi	15
Şekil 16. Sekizlik notalarla Braille do dizisi	15
Şekil 17. Dörtlük ve 64'lük do notası (1-4-5-6)	16
Şekil 18. Dörtlük ve 64'lük re notası (1-5-6)	16
Şekil 19. Dörtlük ve 64'lük mi notası (1-2-4-6).....	16
Şekil 20. Dörtlük ve 64'lük fa notası (1-2-4-5-6).....	17

Şekil 21. Dörtlük ve 64'lük sol notası (1-2-5-6).....	17
Şekil 22. Dörtlük ve 64'lük la notası (2-4-6).....	17
Şekil 23. Dörtlük ve 64'lük si notası (2-4-5-6).....	18
Şekil 24. Mürekkep baskıda dörtlük notalarla do dizisi	18
Şekil 25. Dörtlük notalarla Braille do dizisi	18
Şekil 26. Dörtlük notalarla, 64'lük notaların ayırt edilmesi	19
Şekil 27. Sekizlik ve 128'lik do notasının; ikilik ve 32'lik do notasına dönüşmesi.....	19
Şekil 28. Mürekkep baskıda ikilik notalarla do dizisi	21
Şekil 29. İkilik notalarla Braille do dizisi	21
Şekil 30. Birlik notalarla Braille do dizisi	23
Şekil 31. Noktalı dörtlük notanın Braille alfabesinde yazımı.....	23
Şekil 32. Çift noktalı ikilik notanın Braille alfabesinde yazımı	23
Şekil 33. Braille alfabesinde sus işaretleri kullanımı.....	25
Şekil 34. Braille alfabesinde ses değiştirici işaretlerin kullanımı	27
Şekil 35. Braille müzik oktav işaretlerinin kullanımı	30

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim, insanların davranışlarında kasıtlı, kendi yaşantısı yoluyla, istendik, kalıcı davranış meydana getirme sürecidir.

Kişilerin topluma uyum sağlaması ve sosyalleşmesi için önemli bir süreçtir. Eğitim sistemimizin en önemli ilkelerinden biri de eşitliktir. Her birey; Din, dil, ırk, sağlık vb. durumlardan dolayı herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, eğitim hakkına sahiptir.

Müzik eğitimi, bireyin kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli bir müziksel davranış kazanma sürecidir. Müzik ve müzik eğitimi yoluyla kazandırılan davranışların yaşantılara dönüşümünün gerçekleştirilmesi ve bu davranışların aktarımına ait öğretiler kazandırılması bireylerin eğitim hayatında önemli bir unsurdur.

Yukarıdaki tanımlardan da anlayacağımız gibi eğitimin en önemli yanı bireyleri topluma kazandırmaktır. Bireylerin özellikle de engellilerin toplumda kendi başlarına bağımsız olarak yaşayabilmesi için eğitimin gerekliliği öne çıkmaktadır. Var olan bu gereklilik, Anayasa'nın 42. Maddesinde de "Eğitim, her bireyin hakkıdır; engellenemez. Eğitim herkese eşit şekilde verilmelidir." ifadesiyle yerini almıştır.

Ancak; ülkemizde görme engelliler eğitimdeki hak ve eşitlikten tam anlamıyla yararlanamamaktadır. Bunlardan biride müzik eğitimidir.

Müziğin en temel materyallerinden biri notalardır. Görme engelliler notaları Braille yazı sistemiyle okuyup yazarlar. Ancak, ülkemizde Braille nota sisteminin öğretimindeki aksaklıklar ve basılı Braille nota kaynaklarının olmaması görme engellilerin müzik eğitiminde büyük bir eksikliktir.

Gelişmiş dünya ülkelerinin eğitim, teknoloji ve bilim alanındaki gelişmelerinin müzik ve sanatın diğer dallarına olan katkısı büyüktür. Eğitimde eşitlik ilkesi herhangi bir ayırım

gözetmeksizin her bireye uygulanmaktadır ve engelli bireylerin eğitim yaşamında tüm olanaklar sunulmaktadır. Bu bağlamda, görme engellilerin müzik eğitimine gereken önem fazlasıyla verilmektedir. Bu ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Ülkede, Görme engellilerin hayatında önemli bir yere sahip olan ve Braille yazıyla oluşturulmuş çok fazla kaynak vardır. Bu kaynakları oluşturan ve görmeyenlerin müzik eğitimine gerekli desteği sağlayan, ülke çapında hizmet veren kütüphaneler ve çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Ancak ülkemizde bu gibi kütüphaneler bulunmamakla birlikte, müzik eğitimi alan görme engelliler gerekli desteği görememektedir.

Bu araştırmada; Amerika'daki görme engellilerin müzik eğitiminde Braille notalara nasıl eriştikleri, müzik eğitiminde Braille notaları kullanmaları ve bu konuda destek veren çeşitli kurumlar incelenecektir. Ülkemizde Görme engellilere Braille nota öğretiminde ne gibi eksikliklerin bulunduğu ve bunun müzik eğitimlerine nasıl yansıdığı konusu üzerinde durulacaktır. Ayrıca, ülkemizdeki görme engellilerin müzik eğitiminde Braille notalara erişiminin hangi düzeyde olduğu incelenecektir.

Görme Engellilerin Eğitimi ve İlk Okul Açma Girişimleri

Eğitim, toplumların ve dolayısıyla bireylerin gelişimi, değişimi ile ilgili en önemli yapıyı oluşturan süreçlerden biridir. Eğitimin en önemli amaçlarından biri olan "bireyi topluma yararlı hale getirme" süreci, engelli bireylere sağladığı katkıların en başında gelmektedir. Günümüzde, pek çok ülkede görmeyenler dahil tüm engelli bireylerin, eğitim hakları yasalarla korunmaktadır. Uygun ortamlar oluşturmak suretiyle, herkesle eşit şartlarda eğitim almaları sağlanmaktadır.

Körlerin eğitimiyle ilgili tarihî süreç incelendiğinde, 18. yüzyıla kadar olan dönemde, eğitimle ilgili herhangi bir düzenli sistemin olmadığı gözlenmektedir.

Enç'in (1972) belirttiği üzere, batı dünyasında Orta çağ boyunca kayıtlara geçen başarılı körlere rastlanmamaktadır. Bunun başlıca sebebi, orta çağ uygarlıklarının körlere yönelik benimsediği hayırseverlik anlayışdır (s. 7).

Orta çağ karanlığının ardından, bilimde, sanatta ve felsefede büyük ilerlemelerin yaşandığı Rönesans dönemi başlamıştır. Bu aydınlanmacı dönem, körler açısından da yeni gelişmelere sahne olmuştur.

Bilimde ve düşüncedeki ilerlemelere paralel olarak eğitim imkânlarını zorlayan körlerin sayısı giderek artmıştır. Diğer yandan başta felsefeciler olmak üzere, çeşitli toplum kesimlerinden aydınlar; körlerin bireysel özelliklerini, yeteneklerini gün ışığına çıkarmasına ön ayak olmuştur. böylece körlere uygun eğitim kurumları açılması konusunda elverişli bir atmosfer oluşturulmuştur. Bu arada Paris'te sağır okulunun açılması, benzer bir okulun körler için de açılacağı düşüncesini doğurmuştur. Bunun sonucunda, 1785'te Valentin Haüy tarafından ''Ulusal Genç Körler Kurumu'' (Le Institution Nationale Pour Les Jeunes Aveugles) adıyla ilk körler okulu Paris'te açılmıştır.

Haüy, körlerin bir yandan eğitilirken, diğer yandan da iş yaşamına kazandırılmaları gerektiğini düşünmüştür. Ona göre, okullarda öncelikle ağırlıklı şekilde müzik, önem sırasına göre dokuma işleri, dikiş dikme ve çeşitli el sanatları körlerin yapabileceği birtakım endüstriyel işler olarak şekillenmiştir. Böylece Haüy, körler okullarında en azından 150 yıl uygulanacak bir felsefenin temellerini oluşturmuş olmaktadır. Kurduğu bu okul, diğer ülkelerde peş peşe açılacak benzer okullara örnek olmuştur (Demirci 2005, s. 291).

Batı dünyasında durum böyleyken, uzak doğu toplumlarında ve İslâm coğrafyasında toplumun körlere bakış açısı daha ılımlıdır. Körlerin; hafızlık, masörlük, dokumacılık, müzisyenlik gibi farklı mesleklerde daha başarılı olduğuna inanılmıştır. Bundan dolayı, körleri eğitme düşüncesi ilk kez o toplumlarda ortaya çıkmıştır.

Japonya'da, 800'lü yılların sonlarına doğru körler için bir akademi kurulmuştur. Bu akademi, körlerin sistematik eğitimi alanında tarihteki ilk girişim olarak bilinmektedir. İlk çağlarda körlere en olumlu yaklaşan toplumlardan biri de mısırdır. Kahire'deki El Esher Medresesi'nde körlere 12 yıl süreli hafızlık eğitimi verilmiştir. Osmanlı Devleti'nde Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul'da Şehzade Camii külliyesinde açılan körler için tabhanede (besievi), zamanın anlayışına uygun bir eğitim verildiği bilinmektedir.

Buna rağmen, Paris'te açılan okul yeni anlayışların ve yeni düşüncelerin uygulamaya koyulduğu bir yer olduğu için ilktir (Demirci, s. 296).

Haüy'ün açtığı ilk körler okulundan sonra, kör bireylerinde eğitilebileceği anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Körler için eğitimin, aslında bir temel gereksinim olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle; Avrupa başta olmak üzere, dünyanın çeşitli yerlerinde körler okulları açılmaya başlanmıştır.

Paris'teki körler okulunun açılışını takiben, 1791'de, Edward Rushton tarafından İngiltere Liverpool'da İngiliz Körler Okulu kurulmuştur. Daha sonra, 1802'de Rusya'da St. Petersburg'da Rus Körler Okulu açılmıştır. Görmeyenlerin eğitiminde çok önemli çalışmalar yapmış olan Viyana Körler Okulu'nu Johann Wilhelm Klein 1804 yılında kurmuştur. August Zeune 1806'da Berlin körler okulunu kurarak, Almanya'daki körlerin ilk okulunu açmıştır (Sağlamtunç 2010)

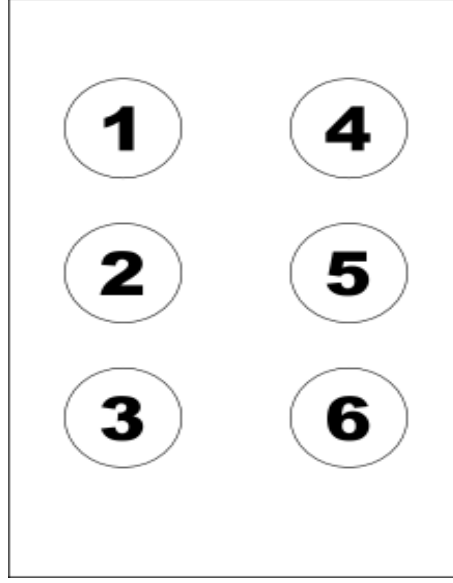
20. yüzyıl başları itibarıyla, Amerika ve çeşitli Avrupa ülkelerinde kaynaştırma eğitim uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu uygulamalar çeşitlilik göstermekle birlikte, genel olarak görme engelli bireyin akranlarıyla birlikte aynı ortamda eğitim alması şeklinde olur. Böylelikle, görme engelliler yalnızca özel okullarla sınırlı kalmayıp, genel okullarda eğitim görmeye başlamıştır. Toplumların bilinç düzeyi artmış, görme engellilerin eğitimi bir zorunluluk haline gelmiştir. Dahası, görme engellilerin eğitim hakkı, ülkelerin yasalarında yerini almaya başlamış, eğitimde fırsat eşitliği ilkesi benimsenmiştir (Yazıcıoğlu, 2018, s.95).

Görme Engellilerde Alfabe

1800'lü yıllarda körleri eğitme düşüncesinin yaygınlaşmasıyla dünyanın dört bir yanında körler okulları açılmaya başlanmıştır. Bu okullarda verilen eğitimin daha nitelikli hâle gelebilmesi için, hiç kuşkusuz körlerin rahatlıkla kullanabileceği bir alfabe geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Nitekim, kendiside görme engelli olan Fransız eğitimci Louis Braille bu alfabeyi 1824 yılında icat etmiştir. Louis Braille'nin kendi adını taşıyan alfabe, Başta Fransa olmak üzere ilerleyen zamanlarda tüm ülkelerde kullanılmaya başlanmıştır.

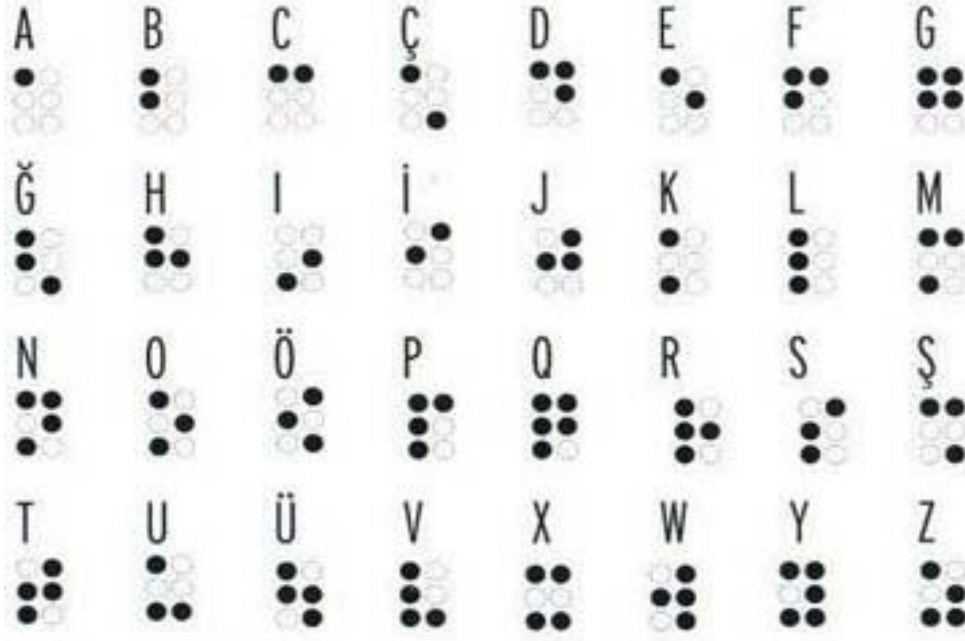
Braille alfabesi ülkemizde 1925 yılında resmî olarak kabul edilmiştir. Türkçe'yi diğer Latin kökenli dillerden ayıran Ç, Ğ, I, Ş harfleri UNESCO'nun 1951 yılında Paris'te düzenlediği konferansta belirlenmiştir (Demirci 2009 s. 5).

Alfabe, iki kolondan oluşan dik dörtgen şeklinde düzenlenmiş altı noktadan oluşur. Her kolonda, üçer nokta bulunmaktadır. Noktalar, 63 farklı kombinasyonla bir araya gelir. Bu şekilde harfler oluşur.

Şekil 1. Braille altı nokta sistemi

Şekil 1’de görme engellilerin eğitim–öğretimlerinde altı nokta esasına dayalı kullandıkları sistemin başlangıç noktası sayılan Braille yazı sistemin temel şekli gösterilmiştir. Bu altı nokta kümesinde yer alan noktaların birbirlerine karşı uzaklıkları ve nokta alanları aynı olmak zorundadır. Altı nokta, yan yana düşey olarak dizilmiş üçer noktalı ve iki sıradan meydana gelerek harflerin temelini oluşturmaktadır. Altı nokta, sol tarafta yer alan sıranın üst tarafındaki noktası bir sayılarak aşağı doğru bir, iki, üçüncü nokta olarak adlandırılmaktadır. Sağ tarafta yer alan sıra ise başlangıcı dört olarak yine aşağı doğru dört, beş, altıncı nokta şeklinde numaralandırılarak sistem oluşturulmuştur.

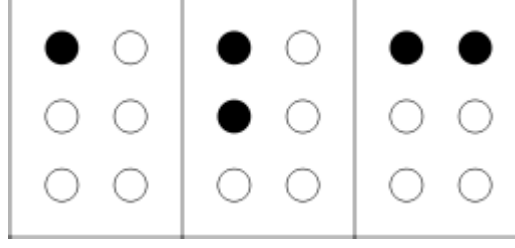
Şekil 2. Braille harfler

Şekil 2’de görüldüğü gibi 1., 2., 3. nokta ve sağdan aşağıya doğru 4., 5., 6. olarak sıralanır.

Ç, ğ, ı harfleri hariç alfabenin ilk on harfi kolonlardaki ilk iki nokta gruplarından oluşmaktadır. Buna göre ; a : 1, b : 1-2, c : 1-4, d : 1-4-5, e : 1-5, f : 1-2-4, g : 1-2-4-5, h : 1-2-5, i : 2-4, j : 2-4-5 şeklinde oluşmaktadır. Geri kalan diğer harfler ise, bu ilk gruptaki harflere 3. ve 6. noktalar eklenerek oluşturulur. K : 1-3, l : 1-2-3, m : 1-3-4, n : 1-3-4-5, o : 1-3-5, p : 1-2-3-4, r : 1-2-3-5, s : 2-3-4, t : 2-3-4-5, u : 1-3-6, v : 1-2-3-6, y : 1-3-4-5-6, z : 1-3-5-6 şeklindedir. Bunun dışında, ç : 1-6,

ğ : 1-2-6, ı : 3-5, ö : 2-4-6, ş : 1-4-6, ü : 1-2-5-6, q : 1-2-3-4-5, x : 1-3-4-6, w : 2-4-5-6 olarak gruplanmıştır. Diğer kısaltmalar ve Noktalama işaretleri, noktaların farklı kombinasyonlarla bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

Alfabe de sayılar için ayrı semboller bulunmamaktadır. Harflerin nokta numaraları aynı zamanda sayıları da temsil etmektedir. A harfi 1, b harfi 2, c harfi 3 rakamını vermektedir (Şekil 3). ancak, karışıklık yaşanmaması için, sayılar yazılmadan önce 3-4-5-6 nokta numaralarından oluşan rakam işareti koyulur.

Şekil 3. Braille sisteminde rakam örnekleri

Braille yazı sistemi Fransız alfabesi esas alınarak geliştirilmiştir. Ancak her ülkenin dil yapıları farklı olduğu için her ülke kendi dil yapılarına uygun bir Braille alfabesi yazı sistemi oluşturmuşlar ve kullanmışlardır. Ülkeler arasındaki dil farklılıkları Braille yazıda da farklı yazı ve işaretlerin doğmasına ve değerlendirilmesine sebep olmuştur. Buna rağmen dünyada görme engellilerin ortak kullandıkları bir yazı birliği vardır.

Braille Yazım Araç ve Gereçleri

Braille (kabartma) yazı; kabartma daktiloyla, tabletle, kabartma baskı makineleriyle ve çeşitli bilgisayar teknolojileriyle yazılmaktadır.

Kabartma Daktilo

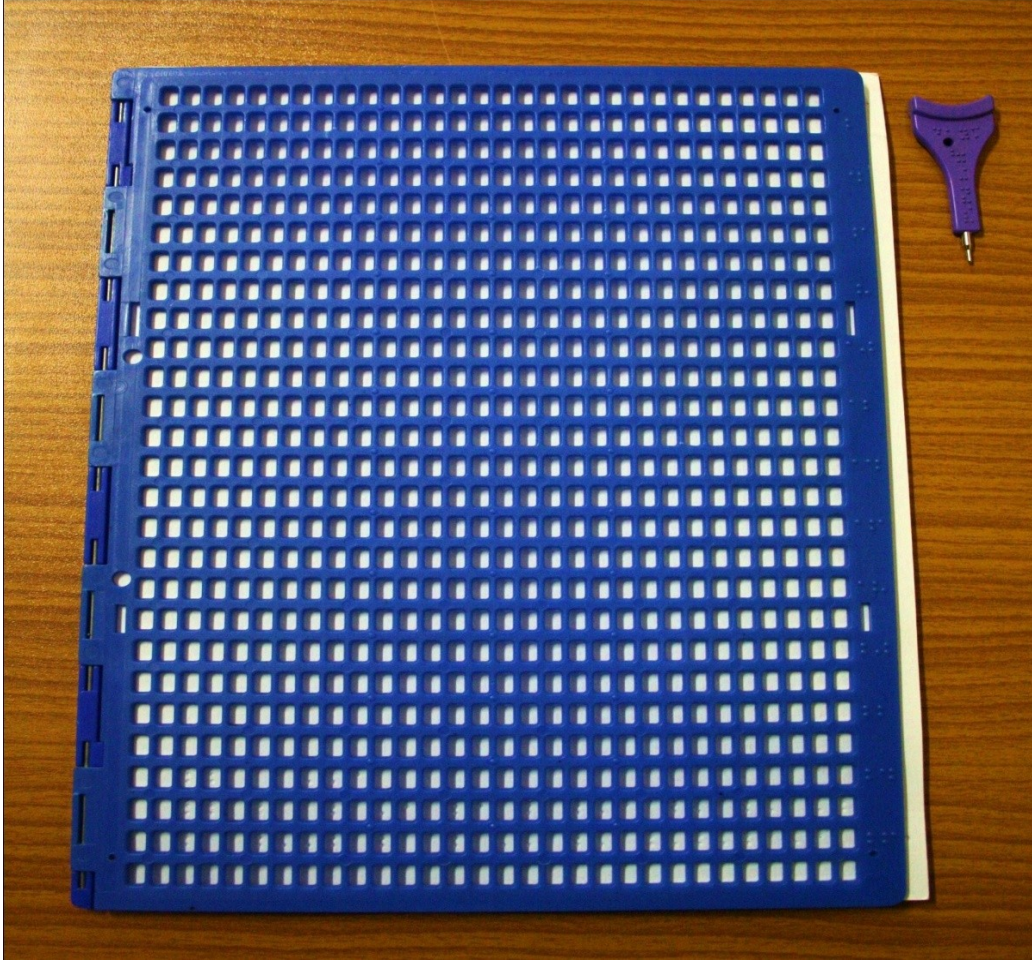
daktilo teknolojisindeki ilerlemelere paralel olarak, 1800'lü yılların sonlarına doğru Braille yazıyı yazmak üzere kabartma yazı daktiloları da yapılmıştır. kabartma daktiloda, kelimeler arasında boşluk verme, satır atlama tuşu, kağıt çevirme, bir kutu geri alma tuşları bulunmaktadır (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Şekil 4. Braille daktilo

Şekil 4’te altı tuşu olan bir daktilo gözükmektedir. Her bir tuş ile altı noktadan biri oluşturulur. Tuşların her biri farklı işlevler görmektedir. Örneğin, daktilonun bir no’lu tuşuna basıldığında 1. nokta oluşur. Üç no’lu tuşa basıldığında 3. nokta oluşur. Bir ve iki no’lu tuşlara birlikte basıldığında ise, “b” harfi yazılır

BRAİLLE TABLET VE KALEM

Şekil 5. Braille tablet ve kalem

Şekil 5’te tablet üzerinde altı noktalı hücrelerin bulunduğu bir yazma çerçevesi görülmektedir. Körlerin en çok kullandıkları yazı araçlarından biri tablettir. Tablet, birbirine menteşeyle tutturulmuş iki plakadan oluşmaktadır ve altta bulunan plaka üzerinde altı noktalı delikler vardır. Metal veya plastikten yapılmış Tabletler genelde 27 satırlıdır ve her satırda 30 adet altı nokta yuvası bulunmaktadır. Ancak, farklı büyüklüklerde oluşturulmuş tabletler de mevcuttur. Noktaları kabartmak için, ince ve sivri uçlu bir kalem kullanılmaktadır. Kolayca silinmesini engellemek amacıyla, Normalden biraz daha kalın kâğıtlar tabletin arasına yerleştirilir. Tabletten bir kanadındaki boşlukların içinde belli nokta yerlerine basılarak kâğıdın alt tarafına kabartılar halinde noktaların çıkması sağlanır. tabletlerle yazı sağdan sola doğru yazılır ve kâğıt çıkarıldığında ters çevrilerek yazı soldan sağa doğru okunur. Genellikle her iki elin işaret parmağıyla hafifçe dokunularak kabartma noktaları algılanır. Diğer parmaklar ise, satır takibi yapmakta kullanılır. Ayrıca tablet

kullanırken, bir kişi aynı anda hem okuyup, hem de yazabilmektedir. Bunu yapmak için, bir el kalemi tutarken, diğel elin işaret parmağı yazıyı takip eder.

Kabartma Yazıcı

Günümüzde Bilgisayar teknolojisinin hayatımıza girmesiyle, son yıllarda üretilen Braille materyal sayısı artmıştır. Böylelikle Braille kitapların sayısı, yazının icadından bu yana geçen 150 yıl içinde üretilen sayının, çok fazla ötesine geçmiştir. Bilgisayarda bulunan herhangi bir Braille yazı, doğrudan kabartma yazıcıya gönderilebilir. Bu esnada çeşitli ayarlamalar yapılabilmektedir.

Yazıcılar, körlerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, çeşitli boyutlarda ve modellerde üretilmektedir. Kabartma Yazıcı: Grafik, resim, harita, kroki, grafik gibi görsel materyalleri görme engelli bireylerin dokunarak anlayabileceğı imgelere dönüştürmekte de kullanılır. Bilgisayarda hazırlanan şekillerin yazıcıdan özel bir kâğıda çıktıları basılır (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Görme engelli bilgisayar kullanıcıları aynı zamanda Braille ekrandan da faydalanabilirler. Kabartma Ekran, Ortamda bulunan bilgisayara bağlandıktan sonra sesli ekran okuma programı ile kullanılır. Ekranda çıkan yazılar cihazda kabartma (Braille) biçimindedir. Aşağı yukarı yön tuşlarıyla ekran, Braille olarak okunur (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Braille Notalar ve Tarihsel Gelişimi

Görme engelliler notaları Braille alfabesiyle okuyup yazarlar. Notalar ve Müzikle ilgili her türlü işaret Braille yazıda mevcuttur.

Louis Braille, görme engelli bireylerin notaları okuyup yazmalarını sağlamak amacıyla müzik işaretlerini kapsayan çalışmalar ortaya koymuştur. Ancak, 1500’lü yıllarda körlerin dokunarak müziğı öğrendiğı varsayılmıştır. Bu dönem, körlerin Braille müzik tarihinde “karanlık dönem” olarak adlandırılmaktadır. Bu tarihten önce müzikal notasyon yaygın değildir ve aslında müzikle ilgilenen görenlerle körler notaya erişim açısından eşit sayılmışlardır.

Ancak bu eşitlik, müzikal notasyon kullanımının artmaya başlamasıyla bozulmuş ve körlerinde, dokunarak anlayabilecekleri bir nota sistemine ihtiyaç duyduğı anlaşılmıştır.

Bu nedenle, çeşitli metodlar kullanılarak körler için bir okuma sistemi bulunmaya çalışılmıştır. Örneğin; Fransız besteci Jean Philippe Rameau (1683-1764), çeşitli metal ve ahşaplarla bir yazı sistemi oluşturmuştur.

Paris'te ilk körler okulunu açan Haüy, çeşitli şekillerin kâğıt üzerine kabartıldığını ve bu sistemin müzikte de kullanılabileceğini keşfetmiştir. Ancak bir melodi kâğıda bu şekilde yazıldığında bazı karışıklıklar meydana gelmektedir. Bu durum tümüyle kullanışsız olsa da, körlerin nota okuma problemine bir ilgi oluşturmuştur. O dönemde henüz Braille alfabesi keşfedilmemişken, Kabartmalı mürekkep baskı mektuplar ve notasyonlar, körlerin dokunma duyusunu kullanarak okuyabildiklerini ortaya çıkarmıştır. Bir diğer buluş ise, Fransız bir subayın noktaları kullanarak ilk farklı notasyon sistemini oluşturmasıdır. Nokta hücrelerini beş müzikal çizgi bağlantısında yerleştirmiştir. Çizgilerin altına, yanına ve üstüne yerleşen noktalar; mürekkep baskı notasyona benzer bir görünümde. Daha sonra, Louis Braille kendi bulduğu alfabeye notaları uyarlamış ve bugün kullanılan Braille müzik işaretleri sisteminin temelini oluşturmuştur (Kersten, 1997)

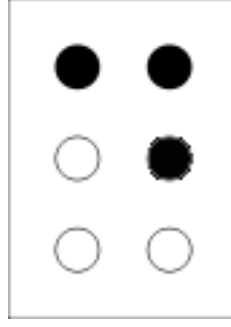
Braille işaretler sisteminde ve Braille müzik yazımı konularında tam birlik sağlanması amacıyla 1954'te Dünya Körler Konseyi Paris'te bir toplantı düzenlemiştir. Bunun sonucunda mürekkep yazımdaki tüm ayrıntılar Braille müzik yazımına aktarılmıştır (MEB, 1991).

Günümüzde dünyanın her yerinde Braille nota sistemi kullanılmaktadır. Müzikteki tüm notalar ve diğer işaretler bu sistemde yerini almaktadır. Braille notalar çizgisel bir formdadır. Notalar ölçü ölçü sıralanmaktadır. Ölçüler arasında herhangi bir çizgi ya da nokta bulunmamaktadır. Yalnızca, ölçüleri yazarken aralarına boşluk koymak gerekir.

Aşağıda Braille notalar ve diğer bazı işaretler gösterilmiştir:

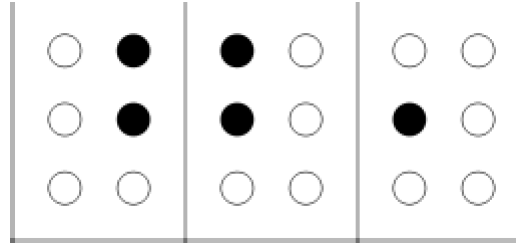
Sekizlik ve 128'lik Notalar

Braille işaretlerinde notaların çıkış noktası sekizlik ve 128'lik notalardır. Bu yüzden en başta öğrenilmesi gerekli olan bu notalar, diğer notaların öğrenilmesi açısından önemlidir. Braille sistemde sekizlik notalar hiçbir nokta işaretlenmeden aynı zamanda 128'lik nota olarak ta yazılabilir (Şekil 6). Bunu anlamamızın en kolay yolu; ölçü sayısını, parçanın kaç kaçlık olduğunu bilmek ya da bir ölçüdeki notaların sayısı göz önünde bulundurularak hangisine ait olduğuna karar vermektir.

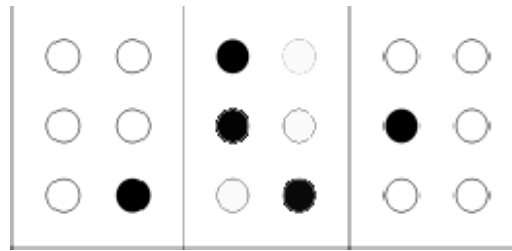

Şekil 6. Sekizlik ve 128'lik do notası (1-4-5)

Sekizlik notadan sonra 128'lik nota gelmesi karışıklığa yol açıyorsa, değer işaretlerinden uygun olanı araya konulmalıdır. Bu değer işaretleri ise birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik notalar için farklı (Şekil 7), onaltılık, otuz ikilik, altmışdörtlük ve yüz yirmi sekizlik notalar için farklı olarak ele alınmıştır (Şekil 8).

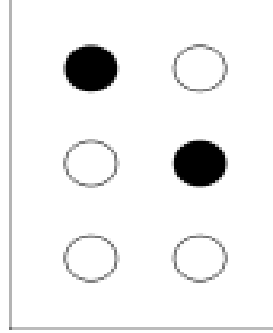
Şekil 7. Birlik, ikilik ve sekizlik notalar için değer işaretleri (4-5, 1-2, 2)

Şekil 8. Onaltılık, otuz ikilik, altmışdörtlük ve yüz yirmi sekizlik notalar için değer işaretleri (6, 1-2-6, 2)

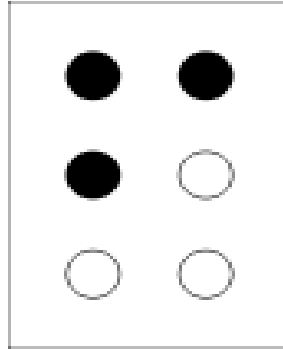
Şekil 7 ve Şekil 8'de görme engelli bireylerin notaları okurken değer işaretleri kullanıma gerek duydukları görülmektedir. Bunlar birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik için ayrı; onaltılık, otuz ikilik, altmışdörtlük ve yüz yirmi sekizlik notalar için ayrı değer işaretlerinden oluşmaktadır. Bunun en büyük sebebi aynı sembollerle temsil edilen farklı değerlerdeki notaların olmasıdır. Özellikle solfej okurken ölçü içerisindeki notalar sayılamayacağından

dolayı, değer işaretleri konularak aynı sembollerle temsil edilen nota değerleri tespit edilebilir.

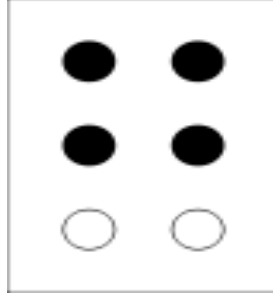
Şekil 9. Sekizlik ve 128'lik re notası (1-5)

Notaların yazımında 1, 2, 3 solda 4, 5, 6 sağda olan noktalar aracılığıyla notalar Braille sistemine göre yazılmaktadır. Örneğin sekizlik ve 128'lik re notası 1. nokta solda ilk noktaya, 2. nokta ise sağdaki 5. noktaya işaretlenerek elde edilir (Şekil 10).

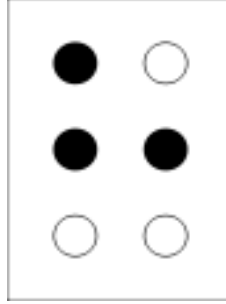
Şekil 10. Sekizlik ve 128'lik mi notası (1-2-4)

1., 2. ve 4. noktalarının işaretlenmesi ile sekizlik ve 128'lik mi notası elde edilmektedir (Şekil 10).

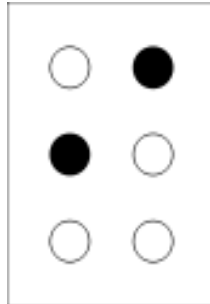
Şekil 11. Sekizlik ve 128'lik fa notası(1-2-4-5)

1., 2., 4. ve 5. noktalarının işaretlenmesi ile sekizlik ve 128'lik fa notası elde edilmektedir (Şekil 11).

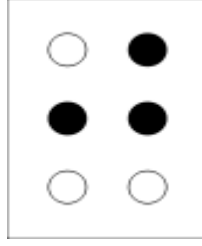
Şekil 12. Sekizlik ve 128'lik sol notası (1-2-5)

1., 2. ve 5. noktalarının işaretlenmesi ile sekizlik ve 128'lik sol notası elde edilmektedir (Şekil 12).

Şekil 13. Sekizlik ve 128'lik la notası (2-4)

2. ve 4. noktalarının işaretlenmesi ile sekizlik ve 128'lik la notası elde edilmektedir (Şekil 13).

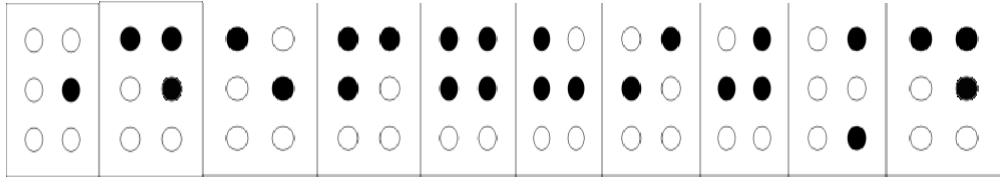

Şekil 14. Sekizlik ve 128'lik si notası (2-4-5)

2., 4., 5. noktalarının işaretlenmesi ile sekizlik ve 128'lik si notası elde edilmektedir (Şekil 14).

Şekil 15. Mürekkep baskıda sekizlik notalarla do dizisi

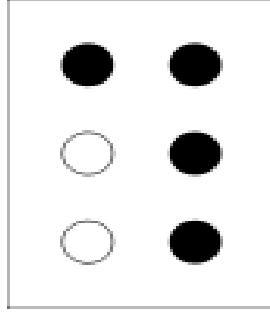

Şekil 16. Sekizlik notalarla Braille do dizisi

Braille işaretleri sisteminde “kalın do” ile “ince do” arasında ve diğer aynı isimdeki farklı oktavlarda bulunan sesleri ayırt etmek için gerekli oktav işaretleri konulmak zorundadır. Eğer gerekli oktav işareti konulmadan notalar sıralanıyorsa, o notaların hangi oktava ait olduğu anlaşılmamaktadır.

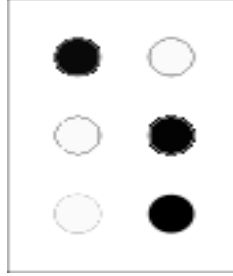
Dörtlük ve 64'lük Notalar

Dörtlük ve 64'lük notaları elde etmek için, sekizlik ve 128'lik notalara 6. nokta eklenir.

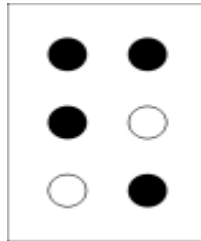
Şekil 17. Dörtlük ve 64'lük do notası (1-4-5-6)

1., 4., 5. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük do notası elde edilmektedir (Şekil 17).

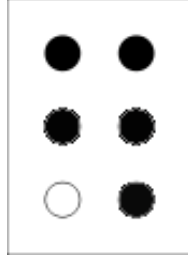
Şekil 18. Dörtlük ve 64'lük re notası (1-5-6)

1., 5. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük re notası elde edilmektedir (Şekil 18).

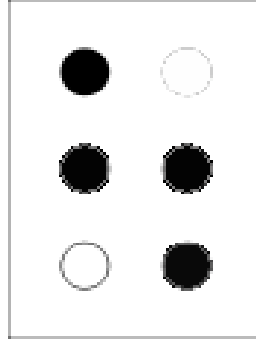
Şekil 19. Dörtlük ve 64'lük mi notası (1-2-4-6)

1., 2., 4. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile 4'lük ve 64'lük mi notası elde edilmektedir (Şekil 19).

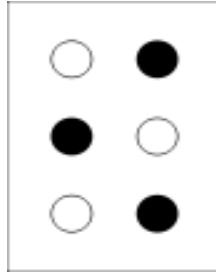
Şekil 20. Dörtlük ve 64'lük fa notası (1-2-4-5-6)

1., 2., 4., 5. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük fa notası elde edilmektedir (Şekil 20).

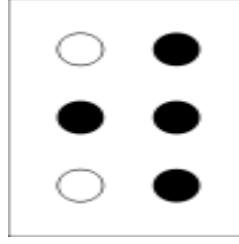
Şekil 21. Dörtlük ve 64'lük sol notası (1-2-5-6)

1., 2., 5. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük sol notası elde edilmektedir (Şekil 21).

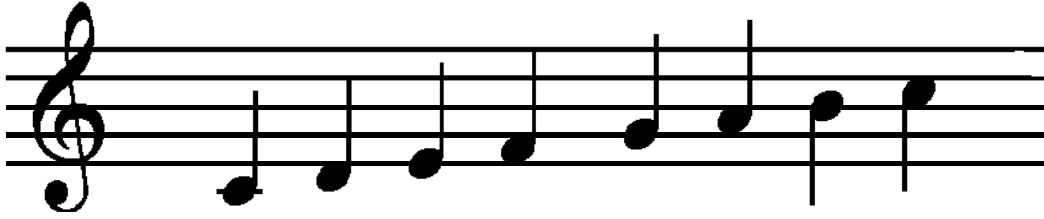
Şekil 22. Dörtlük ve 64'lük la notası (2-4-6)

2., 4. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük la notası elde edilmektedir (Şekil 22).

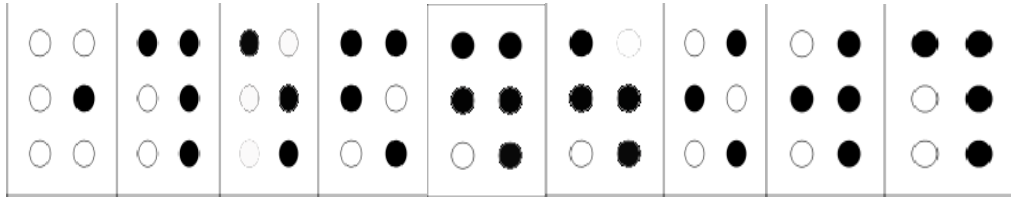

Şekil 23. Dörtlük ve 64'lük si notası (2-4-5-6)

2., 4., 5. ve 6. noktalarının işaretlenmesi ile dörtlük ve 64'lük si notası elde edilmektedir (Şekil 23).

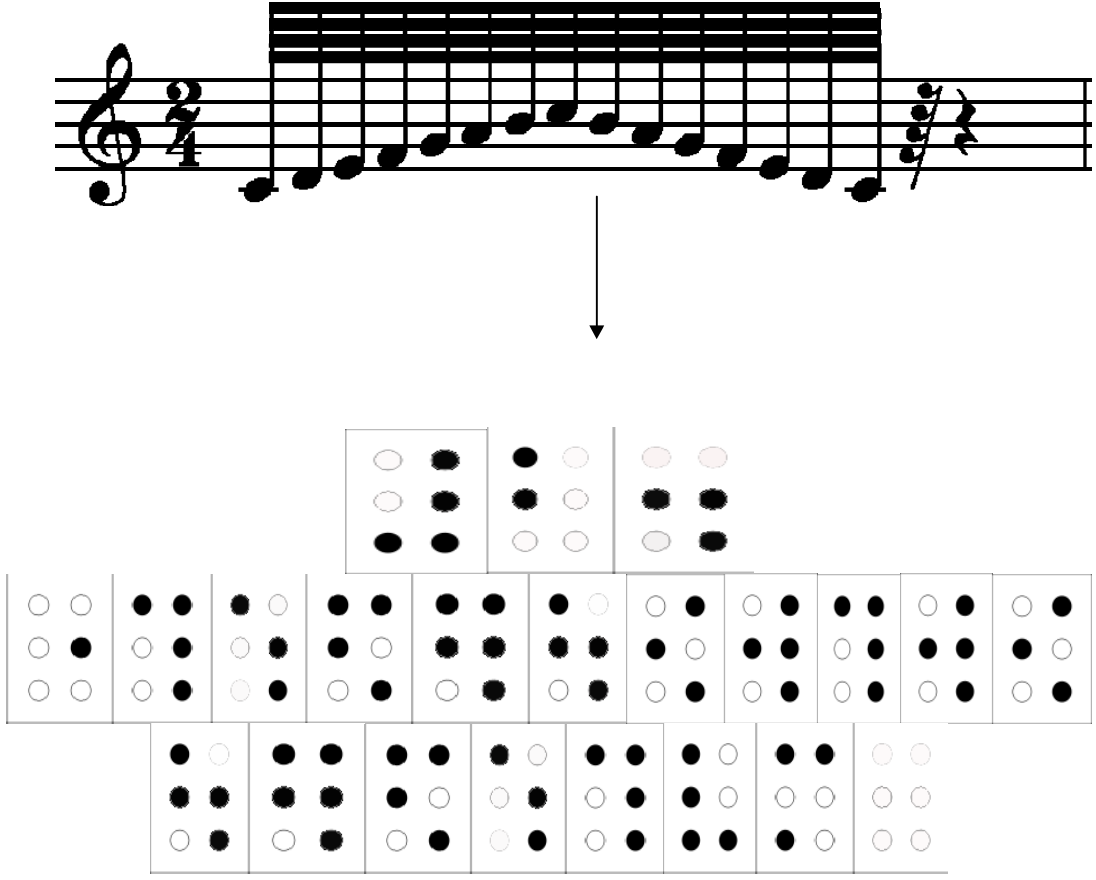
Şekil 24. Mürekkep baskıda dörtlük notalarla do dizisi

Şekil 25. Dörtlük notalarla Braille do dizisi

Sekizlik notalarda da olduğu gibi dörtlük ve 64'lük notaları birbirinden ayırt edebilmek için notaların değerlerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

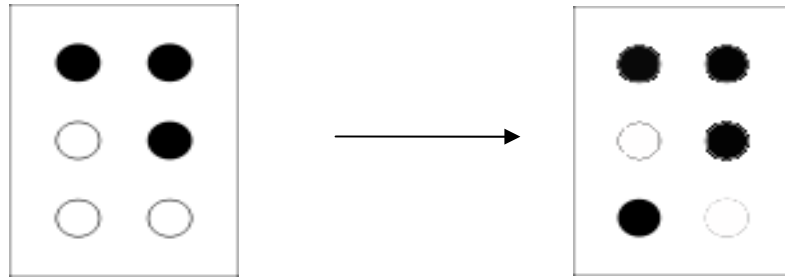
Dörtlük ve 64'lük notalar Braille sisteminde aynı işaretler kullanılarak elde edilmektedir. bu farkı anlayabilmek için, ölçü içerisindeki notaları saymak yeterlidir. dörtlük notanın hemen arkasından 16'lık nota geliyor ise, notaların arasına gerekli değer işareti konulması gerekmektedir (Şekil 25 ve Şekil 26).

Şekil 26. Dörtlük notalarla, 64'lük notaların ayırt edilmesi

İkilik ve 32'lik Notalar

İkilik ve 32'lik notaların da yine çıkış noktası sekizlik ve 128'lik notalar olarak kabul edilmektedir. Yalnızca, sekizlik ve 128'lik notalara 3. noktanın ilave edilmesi ile ikilik ve 32'lik notalar elde edilir.

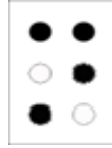
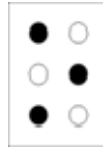
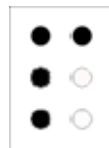
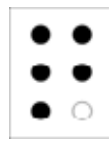
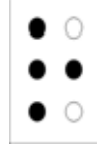
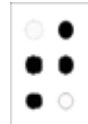
Şekil 27. Sekizlik ve 128'lik do notasının; ikilik ve 32'lik do notasına dönüşmesi

Şekil 27’de de sekizlik ve 128’lik notalara 3. Noktanın eklenmesi ile ikilik ve 32’lik notalara ulaşılmaktadır.

Buradaki işlem diğer bütün ikilik ve 32’lik notalar için geçerli olmaktadır.

Tablo 2.1.

Braille Alfabetinde İkilik ve 32’lik Notaların İşaretleri

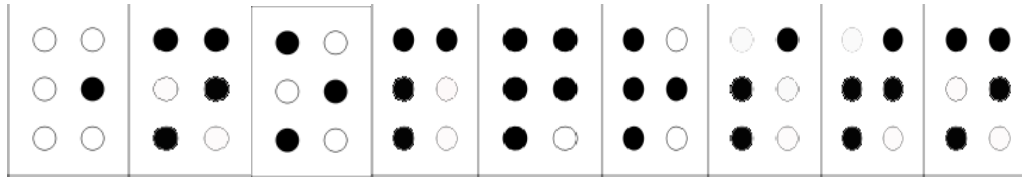
Notaların ismi	Braille alfabetinde sembolü
İkilik ve 32’lik do notası	
İkilik ve 32’lik re notası	
İkilik ve 32’lik mi notası	
İkilik ve 32’lik fa notası	
İkilik ve 32’lik sol notası	
İkilik ve 32’lik la notası	
İkilik ve 32’lik si notası	

Tablo 2.1’de ikilik ve 32’lik notaların Braille alfabetinde nasıl kullanıldığı gösterilmektedir.

Şekil 28. Mürekkep baskıda ikilik notalarla do dizisi

Şekil 28’de mürekkep baskıda ikilik notalardan oluşan do dizisi gösterilmektedir.

Şekil 29. İkilik notalarla Braille do dizisi

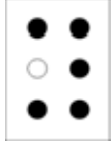
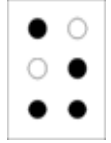
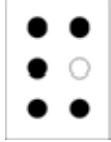
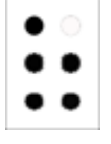
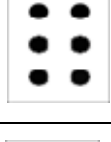
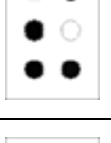
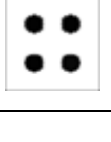
Şekil 29’da Braille sisteminde ikilik notalardan oluşan do dizisi gösterilmektedir.

Birlik ve 16’lık Notalar

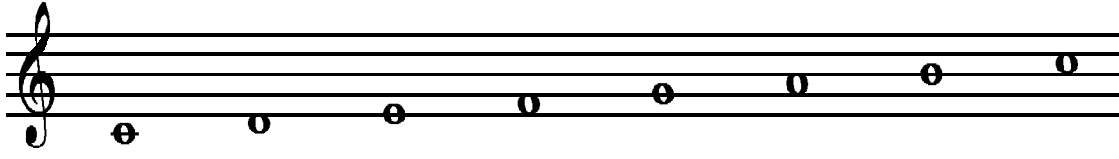
Birlik ve 16’lık notaların elde edilmesi sekizlik ve 128’lik notaların ilk hallerinden yola çıkarak bu notalara 3. ve 6. noktalar ilave edilerek birlik ve 16’lık notalara ulaşılır. Eğer birlik notalardan sonra 16’lık notalar geliyor ise ortaya bir karışıklık çıkmaması için notaların arasına gerekli değer işaretleri konulması yeterli olacaktır.

Tablo 2.2.

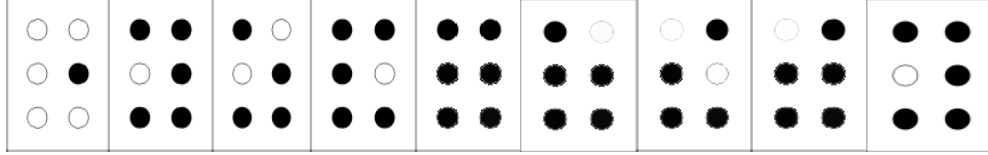
Braille Alfabesinde Birlik ve 16'lık Notaların İşaretleri

Notaların ismi	Braille alfabesinde sembolü
Birlik ve 16'lık do notası	
Birlik ve 16'lık re notası	
Birlik ve 16'lık mi notası	
Birlik ve 16'lık fa notası	
Birlik ve 16'lık sol notası	
Birlik ve 16'lık la notası	
Birlik ve 16'lık si notası	

Tablo 2.2'de birlik ve 16'lık notaların Braille alfabesinde nasıl kullanıldığı gösterilmektedir.

Şekil 2.30. Mürekkep yazıda birlik notalarla do dizisi

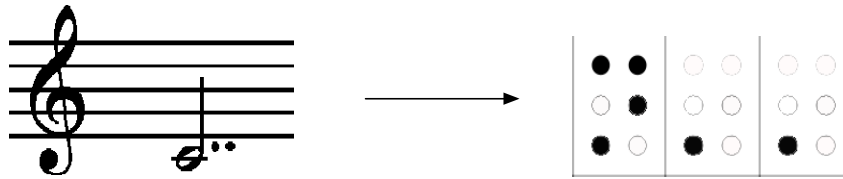

Şekil 30. Birlik notalarla Braille do dizisi

Şekil 31’de Braille alfabesi yöntemiyle birlik notalardan oluşan do dizisi oluşturulmuştur. Birlik notalar ve 16’lık notalar Braille İşaretler Sistemi’nde tıpkı ikilik ve 32’lik, dördlük ve 64’lük, sekizlik ve 128’lik notalarda olduğu gibi aynı sembollerle yazılmaktadırlar. Eğer bu notalar arka arkaya geliyorsa, arasına kesinlikle gerekli değer işaretleri konulmak zorundadır.

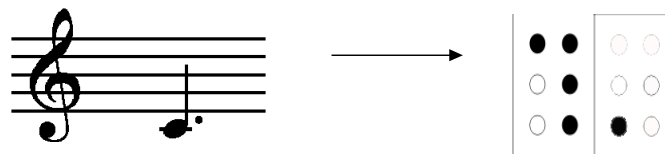
Noktalı Notalar

“Noktalı notalar mürekkep baskıdaki nota sayısı kadar olmak üzere bir notadan sonra 3. nokta eklenerek meydana gelir. Çift noktalı notalarda 3. nokta konulur ama bu sefer diğerinden farklı olarak iki kez ve yan yana 3. nokta konulması gerekmektedir.

Şekil 31. Noktalı dördlük notanın Braille alfabesinde yazımı

Şekil 32’de noktalı dördlüğün Braille alfabesinde nasıl yazılması gerektiği gösterilmiştir. Braille alfabesinde, 1., 4., 5., ve 6. noktaların kabartılması ile elde edilen dördlük notaya sonradan 3. noktanın eklenmesi ile noktalı dördlük oluşturulmaktadır.

Şekil 32. Çift noktalı ikilik notanın Braille alfabesinde yazımı

Şekil 33’de çift noktalı ikilik notanın Braille alfabesinde nasıl yazılması gerektiği gösterilmiştir.

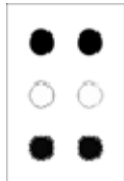
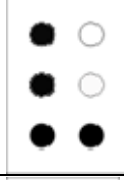
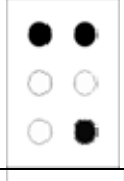
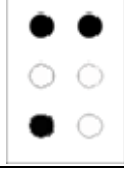
Şekil 33’de görüldüğü gibi çift noktalı notaları oluşturabilmek için önce nota yazılır, daha sonra 3. nokta iki kez olmak şartıyla hemen arkasından yazılır. Braille notası ile üçüncü nokta arasına hiçbir Braille işareti gelmemelidir.

Sus İşaretleri

Müzik yazısı sesli ve sessiz süreler olarak oluşmaktadır. Sesli süreler farklı değerlerdeki notalar ile adlandırılmaktayken, sessiz süreler ise farklı değerlerdeki sembollerle müzik yazısında yerlerini almaktadırlar. Braille müzikte kullanılan sus işaretleri de bu şartlar doğrultusunda konumlarını oluşturmuşlardır.

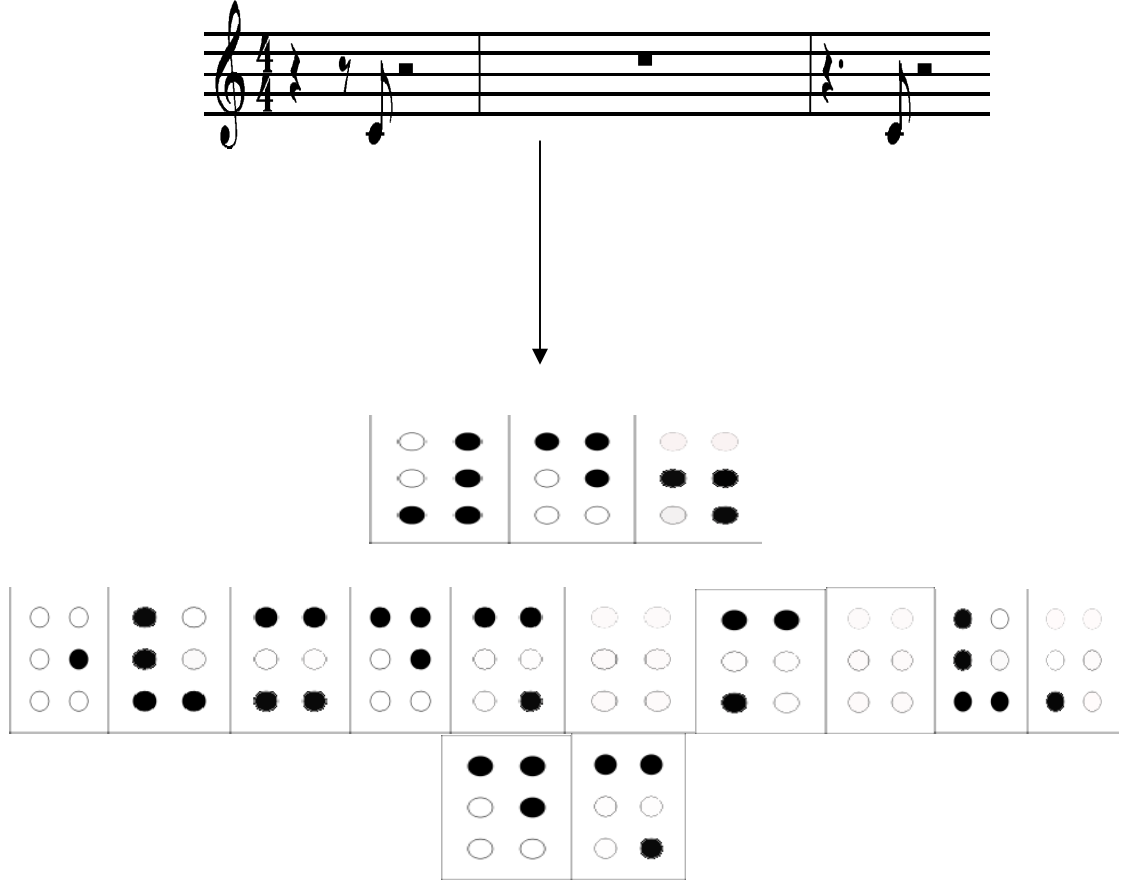
Tablo 2.3.

Braille Alfabesinde Kullanılan Sus İşaretleri

Sus işaretinin sembolü	Braille alfabesinde sembolü
Sekizlik ve 128’lik sus	
Dörtlük ve altmışdörtlük sus	
İkilik ve otuz ikilik sus	
Birlik ve onaltılık sus	

Tablo 2.4’de Braille alfabesinde kullanılan sus işaretleri gösterilmiştir.

Noktalı susların elde edilmesi için, noktalı notalarda olduğu gibi sus işaretinin yanına üçüncü noktanın eklenmesi gerekmektedir. Eğer bir sus işaretine birden fazla nokta koyulması gerekiyorsa, tıpkı notalarda olduğu gibi üçüncü noktanın sayısı artırılmalıdır.

Şekil 33. Braille alfabesinde sus işaretleri kullanımı

Şekil 36'da Braille alfabesinde kullanılan temel sus işaretleri gösterilmiştir. Aynı ölçü içinde bulunan birlik ve onaltılık susları ayırt etmek için, ölçü içerisindeki notaları saymak, parçanın kaç kaçlık olduğunu bilmek gerekmektedir.

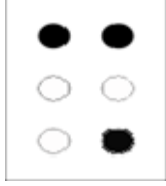
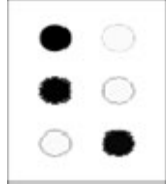
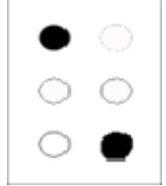
Ses Değiştirici İşaretler

Ses değiştirici işaretler; sesleri inceltmek ya da kalınlaştırmak için kullanılan işaretlerdir. Bu işaretler notanın önüne ya da çizgilere ve porte boşluklarına yazılabilir.

Ses değiştirici işaretler Braille sisteminde notanın hemen önündeki oktav işaretinden önce konulmaktadır.

Tablo 2.4.

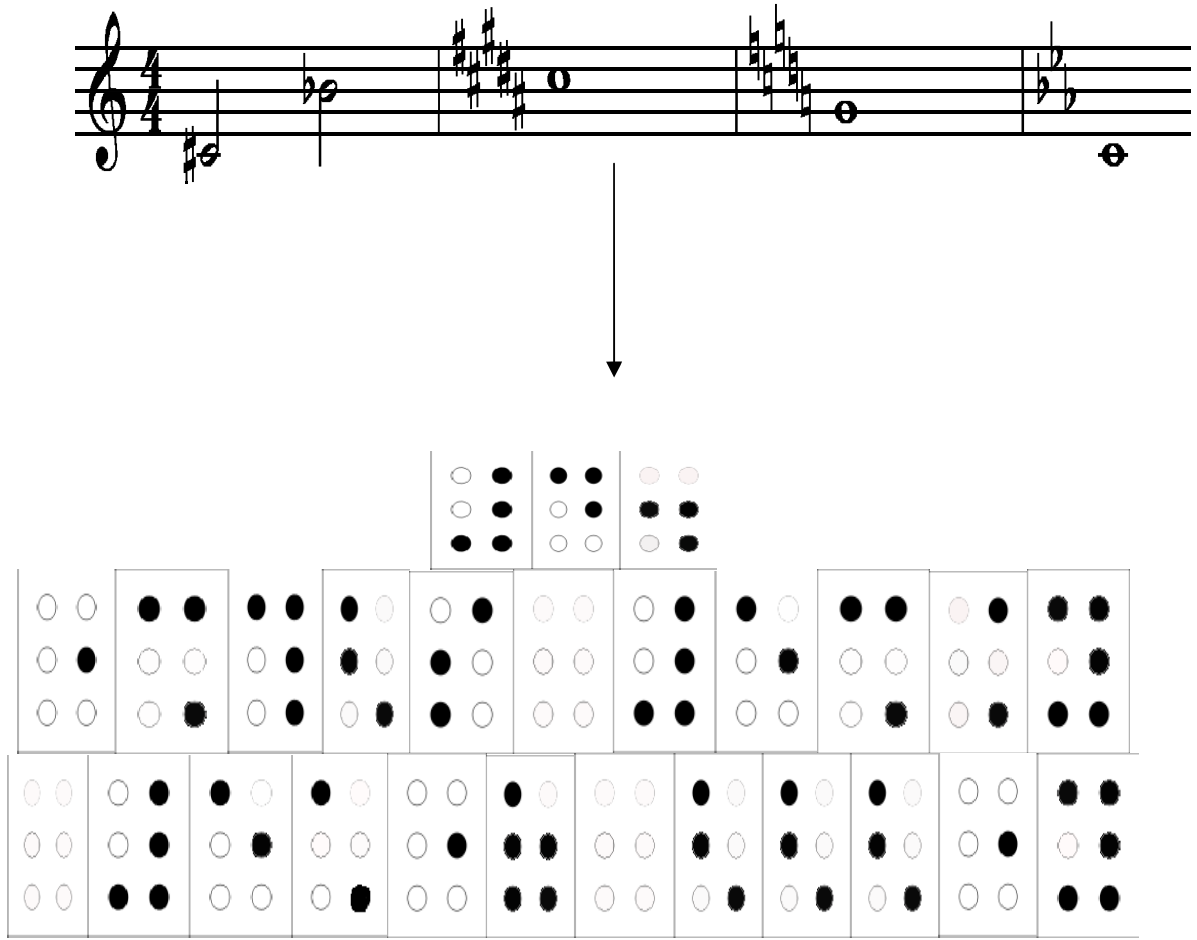
Braille Alfabetinde Kullanılan Ses Değiştirici İşaretler

Ses değiştirici işaretin ismi	Braille alfabetinde sembolü
Diyez	
Bemol	
Naturel	

Tablo 2.5’de Braille alfabetinde kullanılan ses değiştirici işaretleri sembolleri gösterilmiştir.

Çift diyez veya çift bemoller ses değiştirici işaretlerin peş peşe değiştirici işarete göre sıralanması ile oluşmaktadır. Bu kural sadece üç diyeze kadar geçerlidir. Üç diyezden ya da bemolden sonra Braille alfabetinde kullanılan sayı işareti bilgisi gerekmektedir (şekil sayıları koy).

Braille alfabetinde ses değiştirici işaretler donanımda kullanılıyorsa tıpkı parçanın ölçü sayısı işaretleri gibi, bir satır üstte yazılmaktadır.

Şekil 34. Braille alfabesinde ses değıştirici işaretle rin kullanımı

Şekil 2.37’de Braille alfabesinde ses değıştirici işaretle rin kullanımı gösterilmiştir.

Ölçü Sayısı İşaretle ri

Notaları oluşturan vuruşların düzenli gruplar halinde bir araya gelmesine “ölçü” denir. Ölçü içerisindeki notalar belirli vuruşlarda sabitlenmiştir. Üstteki yazılan sayı ölçüde kaç vuruşun olduğunu, alttaki sayılar ise vuruşlardaki nota değerlerini anlatmaktadır.

Tablo 2.5.

Braille Alfabetinde Kullanılan Ölçü Sayısı İşaretleri

Ölçü sayısı işareti ismi	Braille sembolü	alfabetinde
İki dörtlük		
Üç dörtlük		
Dört dörtlük		
Altı sekizlik		
Dokuz sekizlik		
Sabare		

Tablo 2.6’da Braille alfabetinde kullanılan ölçü sayısı işaretleri gösterilmiştir.

Oktav İşaretleri

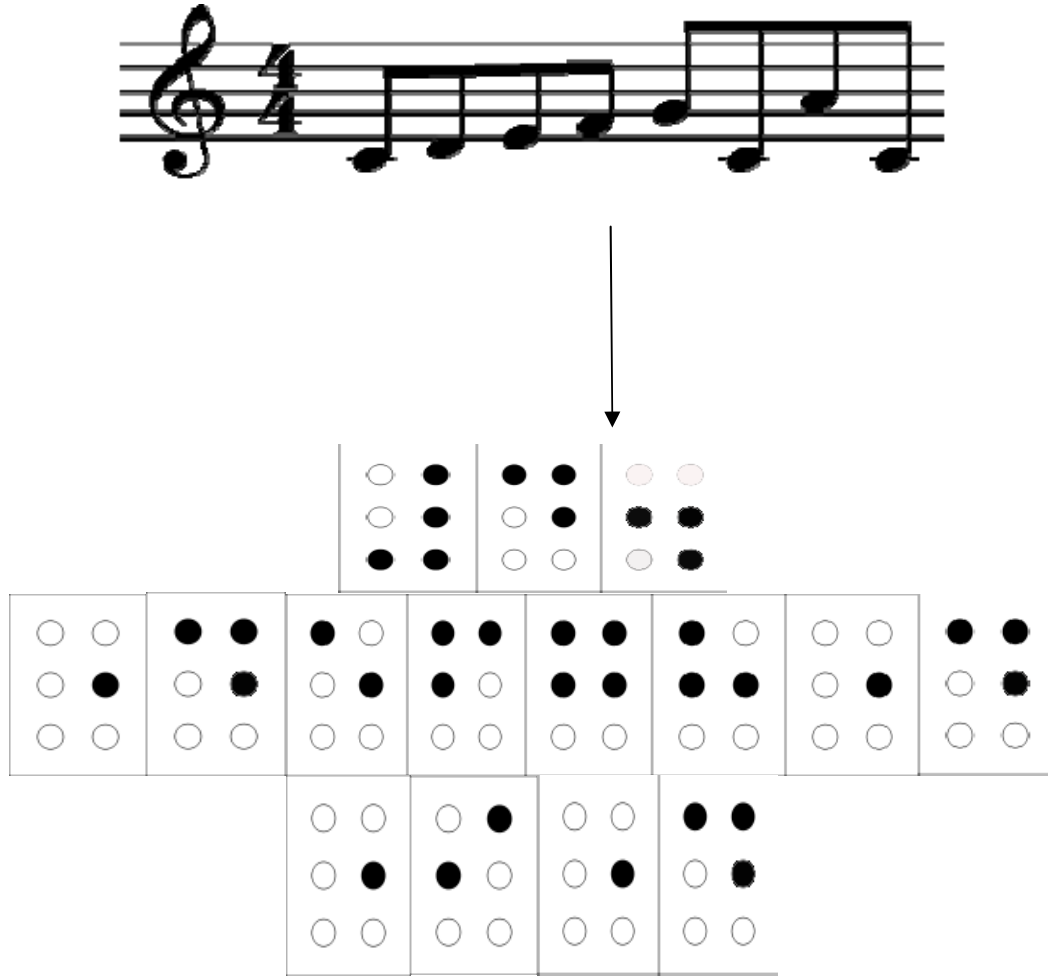
Müzikte dizi, oktav adı verilen bölümlere ayrılır. Braille müzik sisteminde bu oktavlar piyanodaki en kalın do’dan başlayarak numaralanır. “Bir notanın hangi oktavda olduğu bu notadan önce konacak ilgili oktav işareti ile gösterilir. Oktav işaretlerinin kullanım kuralları büyük bir dikkat gerektirmektedir. Oktav işareti ait olduğu notadan hemen önce konulur.

nota ile oktav arasına hiçbir işaret gelmez. Bir parçanın veya bölümün başında ve daha sonra belirtilecek diğer çeşitli yerlerde, her zaman oktav işareti kullanılır. Bir melodi içerisinde iki nota arasındaki aralık dörtlü aralıktan az ise notanın oktav işareti almasına gerek yoktur” (MEB, 1991, s. 33).

Tablo 2.6. *Braille Alfabesinde Oktav İşaretleri*

Oktavın ismi	Braille alfabesinde sembolü
Birinci oktav	
İkinci oktav	
Üçüncü oktav	
Dördüncü oktav	
Beşinci oktav	
Altıncı oktav	
Yedinci oktav	
Birinci oktavın üstü.	
Yedinci oktavın üstü	

Tablo 2.7’de Oktav işaretlerinin Braille alfabesinde hangi semboller kullanılarak oluşturulduğu gösterilmektedir.

Şekil 35. Braille müzik oktav işaretlerinin kullanımı

Şekil 38’de Braille müzik oktav işaretlerinin nasıl kullanıldığı gösterilmektedir.

Braille Notaların Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Kullanılması

Müziğin alfabesi notalardır. Dolayısıyla Müzik eğitiminin en temel unsurlarından biridir. Müzik eğitimi alan her birey, nota bilgisine sahip olmalıdır. Görme engellilerin müzik eğitiminde de, notaların önemli bir yeri vardır. Braille alfabesinde bütün müzik işaretleri mevcuttur. Müzik eğitimi alan tüm görme engelli bireyler, Braille notasyon sistemini rahatlıkla kullanabilirler. Ancak, notaları öğrenmeden önce, temel olarak Braille alfabesiyle okuma-yazmayı bilmeleri gerekir. Çünkü, Braille noktalara karşı parmak

duyarlılığının gelişmiş olması ve Braille yazıya aşına olunması önemli bir husustur. Böylelikle, Braille notaları okurken veya yazarken, oluşacak problemlerin önüne geçilmiş olunur.

Nota bilgisi, yalnızca nota değerlerini veya isimlerini bilmek değildir. Notaların oluşturduğu melodiyi deşifre etme becerisine sahip olmak demektir. Görmeyen bireylerin bunu yapabilmesi için, belli bir süre pratik yapmaları gerekmektedir. Özellikle solfej okumak, bu beceriyi oldukça geliştirir. Görme engelli bir müzisyenin hem enstrüman çalıp, hem de notayı takip etmesi zordur. Ancak; bazı enstrümanları çalarken, bu zorluk söz konusu olmayabilir. Örneğin; sağ eliyle trombon çalan bir görmeyen müzisyen, sol eliylede çaldığı notaları takip edebilir. Diğer bir örnek piyano için verilebilir. Piyanoda sağ el partisini çalarken, sol el ile nota takibi yapılabilir. Aynı işlem, sol el partisi için de uygulanabilir. Braille notasyonda piyano eserlerinin sağ ve sol el partileri alt alta yazılmaktadır. Yani, bir veya iki ölçünün sağ el partisi üst satırda, sol el partisi alttaki satırda yer almaktadır. Böylece, bir piyano eserinin, özellikle deşifre aşamasındayken nota takibi kolaylıkla yapılabilir. Eserin bütünü, çalınabilecek duruma geldiğinde nota takibine gerek yoktur. Her iki el eseri çaldığı için, zaten buna imkân yoktur.

Görme engellilerin herhangi bir eseri icra edebilmeleri için, ezber yapmaları gerekmektedir. Özellikle, nota okuma ve yazma gibi egzersizler ezber yeteneğini geliştirir. Eserler, ölçü ölçü veya bölüm bölüm ezberlenilebilir. Eserin tamamını bir anda ezberlemek zordur ve bu yöntem kalıcı değildir. Örneğin; bir eserin birinci ölçüsü ezberlendikten sonra, diğer ölçüsü ezberlenir. Ardından, her iki ölçü birlikte icra edilir. Aynı yöntem eser boyunca uygulanabilir. Bu şekilde sağlam bir ezberden sonra, eserin tümüne hakim olunabilir (Herlein, 1975).

Görme engelli bireyler, kulaktan öğrenme yoluyla herhangi bir parçayı ezberleyebilirler. Ancak, ezgisel yönden uzun ve zor eserleri akılda tutmak bir süre sonra zorlaşır. Bu nedenle, Braille notaları kullanmayan bireylerin müzikal yönden ilerlemeleri çok daha yavaş gerçekleşir. Bu şekilde mutlak bir başarı mümkün değildir (Köseler, 2006).

Braille nota sistemi tüm dünyada aynıdır. Bu durum görme engelli müzisyenlere oldukça büyük avantaj sağlar. Amerika ve çoğu Avrupa ülkesindeki Braille müzik kütüphanelerinden, çeşitli müzik kaynaklarına ulaşılabilir. Kaynaklar, ödünç alınarak veya satın alınarak elde edilebilir. Bu kaynakların oluşturulmasında, son yıllarda oldukça gelişen teknolojiye büyük ölçüde yararlanılmaktadır.

Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Kullanılan Teknolojiler

19. yüzyıldan beri hayatımıza girmiş ve her alanda varlığını gözlemlediğimiz teknolojik gelişmeler, müzik alanında da büyük değişim ve yeniliklere yol açmıştır. Bununla birlikte teknolojinin müzik eğitime etkisi, yadsınamaz hâle gelmiştir. Görme engellilerin müzik eğitiminde de, teknolojinin rolü büyüktür. Özellikle çeşitli bilgisayar programları görme engellilerin müzik eğitime büyük katkı sağlar. Bu katkılardan biri ve en önemlisi, çeşitli programlar vasıtasıyla Braille notalara erişimi tamamıyla mümkün kılmasıdır. Günümüzde çeşitli bilgisayar programları, Braille yazının elektronik hâle gelmesini sağlamıştır. Bu programlar yoluyla, görmeyen birey kendisi için gerekli olan nota çalışmasını elindeki diğer yazılı kitap vs. dokümanları tarayıp bilgisayar ortamına aktarabilmektedir. Bilgisayar ortamındaki dijital notaları da kabartma yazıcı vasıtasıyla Braille çıktılarını alabilmektedir.

Braille müzik teknolojisi dünyada git gide yaygınlaşmaktadır. Birçok ülke Braille müzik konusunda çeşitli yazılımlar geliştirmektedir. Örneğin; Bir grup alman “Da Capo” adlı bir program üretmiştir. Kısa bir süre önce İtalyanlar “Dodeci” adlı bir yazılım, Japonlar ise XML müzik dosyalarıyla çalışan “Braillemuse” adlı bir program geliştirmişlerdir. Yine son zamanlarda Avusturya, “Freedots”, Avustralya ise “Toccata” adlı bir yazılım geliştirmiştir.

Günümüzde, bu yazılımları geliştirme konusunda sadece iki şirket ticari anlamda sürdürülebilir bir başarı elde etmiştir. Bunlardan birincisi, İngiltere’de bulunan Prima Vista şirkettir. Bu şirketin kurucusu olan Lydia Machell, 2010 yılında “Sibelius” adlı bir program geliştirmiştir. Bilgisayar da bulunan dijital notalar, bu program vasıtasıyla Braille notalara dönüşmektedir. Düzenli bir taramadan sonra, Braille notaları bilgisayara indirmek veya kabartma yazıcıdan çıktısını almak mümkündür. Bu durum temel olarak Braille notaların dijital ortamda çoğalmasını sağlamıştır. doğal olarak kütüphanelerde bulunan Braille nota kaynakları büyük ölçüde genişlemiştir. Ayrıca, bu program yardımıyla az görenler için de büyük puntolu notalar elde edilebilmektedir. Programın böyle bir özelliğe sahip olması, büyük puntolu nota kataloglarının genişlemesine olanak sağlamıştır. Dijital bir notanın hem büyük puntolu hem de Braille formatta alınabilmesi, programın işlevselliğini artırmaktadır. Bu nedenle Machell, birkaç müzik yayımcısıyla anlaşma imzalamıştır. Bunun sonucunda; başta İngiltere’deki Ulusal Kraliyet Körler Enstitüsü’ndeki Braille müzik kataloğu olmak üzere, diğer Braille müzik kütüphanelerinin

zenginleşmesini de sağlamıştır. Braille müzik yazılımları konusunda bir diğer önemli şirket ise, Amerika'nın Philadelphia eyaletinde bulunan Dancing Dots şirkettir. Görmeyen ve az gören müzisyenlerin faydalanabileceği, nota okuma-yazma programları üretmektedir. Dünyanın her yerine Braille müzik yazılımlarını göndermektedir. Ayrıca, istenildiği takdirde Braille müzik programlarının nasıl kullanılacağıyla ilgili, şirket bünyesinde çalışan uzmanlar eğitim vermektedir. Şirketin kurucusu olan Bill Mccann, üç programdan oluşan bir yazılım geliştirmiştir. "Lime", "Goodfeel" ve "Sharpeye" isimli bu programlar birlikte çalışmaktadır ve şu an ücretsiz değildir. Belli bir ücret karşılığında üretici firmadan satın alınabilmektedir (Hanson, 2015).

"Goodfeel" programı, bir nota okuma ve yazma programıdır. Görme engelli birey ihtiyaç duyduğu notaları Braille olarak basabilir, bilgisayar aracılığıyla her türlü notayı yazabilir, yazdığı notayı kabartma ya da mürekkep baskı olarak basabilir. Finale vb müzik programlarıyla daha önceden oluşturularak internet ortamına aktarılmış xml formatındaki notaların ve basılı kaynaklardan tarayacağı notaların üzerinde çalışabilir. "goodfeel" ile birlikte çalışan "Sharpeye" programı, bir editör görevi üstlenerek, notaları Braille formata dönüştürür. "Lime" programı ise, görme engellilerin bilgisayar aracılığıyla nota yazarak, yazdıkları notaları kabartma ya da mürekkep baskıyla basabilecekleri bir programdır. Daha önceden dijital ortama aktarılan notaları inceleyebilmeleri, hatta basılı kaynaklardan taranarak dijital ortama aktarılan notalarda oluşması muhtemel hataları, söz konusu eseri sesli bir kayıttan dinleyip dijital kopya ile karşılaştırarak düzeltebilmeleri mümkündür. Ayrıca, bu program ile görmeyen bir müzik öğrencisi, gören öğretmenin okuyacağı formatta nota yazabilir ve yazdığı notanın mürekkep baskılı çıktısını alabilir. Bu sayede; öğrenci ile öğretmeni arasında, müzikal anlamda başka hiçbir kişi ya da donanım ihtiyacı duyulmamaktadır. Müzik öğretmeni, görme engelli öğrencisinin çalışmalarını anında inceleyerek geri bildirim verebilmektedir. Bu sayede, öğrenci ile öğretmen arasında yaşanabilecek eğitimle ilgili tüm sıkıntılar ortadan kalkmaktadır. Lime programı, görme engelli eğitimcilere de büyük kolaylık sağlamaktadır. Gören öğrencileriyle çalıştıkları zaman, hem onların yazdığı notaları rahatlıkla okuyabilmekte, hem de kendileri öğrencilerinin okuyabileceği mürekkep baskılı notalar oluşturabilmektedir. Ayrıca, az görenlerin kullanabileceği "Lime Lighter" programı mevcuttur. Program, notaları istenilen boyutta büyütür ve az gören müzisyenlere büyük kolaylık sağlar (Dancing Dots, t.y).

Görme engellilerin bu programları kullanabilmesi için, belli bir düzeyde bilgisayar kullanma becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, bilgisayarda “Jaws” isimli ekran okuyucu programın olması zorunludur.

Jaws programı, ekranda bulunan tüm öğeleri seslendirir ve görmeyen bireylerin bilgisayarla ilgili her konuda istediklerini yapmasına olanak sağlar. Bu program, bilgisayarın açıldığı andan itibaren devreye girer ve bilgisayar kapatılana kadar etkinliğini sürdürür. Jaws programı Türkçe dahil birçok dil sentezleyicisine sahiptir. Türkçe dilinde okuma sistemi; Jaws programının Türkçe sentezleyicisinin adapte edilmesiyle sağlanmaktadır (Braille teknik, 2018).

Dolayısı ile, Braille nota programını görmeyen müzisyenlerin kullanabilmesi için, bilgisayarlarında ekran okuyucu programların bulunması gerekmektedir. Ayrıca, Braille notaların çıktısının alınabilmesi için, kabartma yazıcıya ihtiyaç vardır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Engelliler

Gelişmiş ülkelerde engelli bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesiyle ilgili yasal düzenlemeler mevcuttur ve bu düzenlemeler, gerekli önlemler alınarak hayata geçirilmektedir. Bu ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri’dir. Ülkede, engelli bireyler doğumlarından itibaren ulusal veri tabanlarında kayıt altına alınmaktadır ve bu veri tabanı ilgili kurumlar tarafından koordinasyonlu bir biçimde kullanılmaktadır. Böylelikle engelli bireyler, yaşamları boyunca sağlık ve eğitim başta olmak üzere birçok konuda desteklenmektedir. Engelli hakları yasal düzenlemeler ile güvence altına alınmıştır. Bazı yasalar eyalet bazında geçerli olsa da, ülke genelinde uygulanan son derece kapsamlı federal yasalar bulunmaktadır.

Amerikan hukukunda engellilere yönelik yasalar arasında:

- Individuals With Disabilities Education Act – IDEA (Engelli Bireyler Eğitim Yasası),
- Rehabilitation Act of 1973 – RA (1973 Rehabilitasyon Yasası),
- Americans With Disabilities Act of 1990 – ADA (1990 Engelli Amerikalılar Yasası),
- Fair Housing Amendments Act – FHAA (Uygun Yerleşim Islah Yasası),
- Telecommunications Act of 1996 (Telekomünikasyonlar Kanunu),
- Supplemental Security Income – SSI (Ek Güvenlik Geliri),

-Medicaid (Tıbbi yardım)

-Social Security Disability Insurance – SSDI (Sosyal Güvenlik Engellilik Sigortası),

-Medicare (Tıbbi bakım)

Yer almaktadır (Çakmak, 2008).

Engelliler açısından iki federal yasa büyük önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi, 1973 tarihli rehabilitasyon yasasıdır. “Bu yasa ile, devlet kurumları ve devletin mali yardım uygulamalarının engelliler üzerinde ayrımcılık yapması önlenmiştir. Ayrıca bireysel veya devlet kurumlarında engellilere eşit istihdam olanakları sağlanmaktadır” (HHS, 2018).

İkinci yasa ise; 1990 yılında çıkarılan Amerikalı engelliler yasasıdır.

“Yasa; istihdam, barınma ve ulaşım ile ilgili hakları garanti altına almakta,

Engellilerin de diğer Amerikalılarla aynı haklara sahip olduğu konusunda

Toplumsal farkındalık uyandırmaya çalışmaktadır.

Ülkede, fiziksel çevrenin engellilerin ihtiyaçlarına göre şekillenmesine yardım etmiştir.

Çalışma

Yerlerinde intibak ve yardımcı teknolojilerle insanların işgücüne katılmasını ve kalmasını sağlama konusunda işverenleri harekete geçirmiştir” (Blanck ve Schmeling) 2004).

Federal yasaların en önemli işlevlerinden biri de, tüm engel gruplarının dahil olduğu kaynaştırma eğitim uygulamalarını koruma altına almasıdır.

1975 yılında çıkarılan Engelli Bireyler Eğitim Yasası (Individuals With Disabilities Act), bu husustaki en önemli yasalardan biridir. 1900’lü yıllara kadar olan dönemde, Amerika’da gerekli özel eğitim uygulamalarının bulunmamasından dolayı, herhangi bir kaynaştırma programı olmaksızın, birçok özel gereksinimli öğrenci genel eğitim sınıflarına yerleştirilmiştir. Bu eğitim süreci sonunda engelli bireylerin, diğer çocuklara zarar verebileceği ve yapılan eğitim öğretimden yarar sağlayamayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, engelli öğrenciler genel eğitim sınıflarından alınmıştır. Ancak, 1913 yılında kaynaştırma programı yarı zamanlı olarak ilk kez görme engelli öğrencilere uygulanmıştır. İlerleyen yıllarda Bu uygulamalar, diğer engel gruplarını da kapsayacak biçimde genişlemiştir. Sonuç olarak, engelli bireyler eğitim yasasının yürürlüğe girmesiyle, tüm engelli bireyler diğer bireylerle eşit eğitim hakkına sahip olmuşlardır. Yasada, tüm okulların engelli öğrencileri kabul etmekle yükümlü olduğu vurgulanmıştır. Dil, din, ırk,

kültür ayrımı gözetmeksizin, tüm bireylerin ücretsiz ve uygun eğitim olanaklarından faydalanması gerektiği belirtilmiştir. Daha sonra 1990 ve 1997 yılında çıkarılan yasalarla, engelli hakları genişletilmiştir. Engelli öğrencilerin büyük çoğunluğunun genel sınıflarda akranlarıyla birlikte eğitim görmesi amaçlanmıştır. Okullarda görev yapan öğretmenlerin, kaynaştırma eğitim uygulaması ekibinin bir üyesi olduğu ifade edilmiştir (Kargın s. 5, 2004).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Görme Engellilerin Eğitimi

Paris’te ilk körler okulunun açılmasından sonra, Amerika ve diğer Avrupa ülkelerinde körlerin eğitimine yönelik okulların açılması hız kazanmıştır.

Amerika’da ilk yatılı körler okulu 1829 yılında “New England Asylum for the Blind” adıyla kurulmuştur. Günümüzde Perkins School for the Blind (Perkins Körler Okulu) olarak, hâlâ hizmet vermektedir. Sonraları, ülke çapında körler okulları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu okullarda akademik eğitimin yanı sıra, öğrencilere meslekî anlamda katkı sağlamak için çeşitli alanlarda eğitim verilmektedir. Müzik başta olmak üzere, dokumacılık ve sepet örme gibi kazanç sağlayabilecek beceriler öğretilmektedir. Körler okulları tüm hızla etkinliğini sürdürürken, 1921 yılında Amerikan körleri adına olumlu bir gelişme daha yaşanmıştır. Kurulan dernekler bünyesinde, Amerikan Körler Vakfı (The American Foundation for the Blind) kurulmuştur. Vakfın, dört temel amacı şöyle sıralanabilir:

körlüğün sebeplerini araştırmak,

kör bireylerin yaşamlarını iyileştirmeye yönelik kaynaklar bulmaya çalışmak,

körlere verilmekte olan hizmetleri iyileştirmek,

her alanda körleri temsil etmek.

Körler okullarında eğitim ve öğretim devam ederken, ders kitaplarının eksikliği büyük ölçüde hissedilmeye başlanmıştır ve Bu eksikliğin giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Körler okullarındaki ders araç-gereç ihtiyaçlarının karşılanması için, Amerikan basım evi (American Printing House for the Blind) 1858’te kurulmuştur. Bu arada Braille alfabesi ulusal standartlarda kabul edilmiştir ve kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu sebeple, körler arasında basılı kitaplara erişme ihtiyacı daha fazla hissedilmiştir. Sonuç olarak, 1931 yılında kongre kütüphanesi bünyesinde, Amerikan ulusal körler ve fiziksel engelliler kütüphanesi (National Library Service for the Blind and Physically Handicapped)

açılmıştır. Ardından, Ulusal Körler Federasyonu (The National Federation of the Blind) kurulması, körlerin örgütlenmesine ve her türlü mücadelesine yeni bir boyut kazandırmıştır.

1990'lar, körlerin bilgiye erişimi açısından oldukça parlak bir dönemdir. Bu dönemde kurulan Uluslar arası Braille ve Teknoloji Merkezi, Braille ve hızla gelişen teknolojilerle ilgilenmektedir. Yine bu dönemde çıkarılan bir kanunla, körlerin yazılı kaynaklara erişimi sınırsız hâle gelmiştir (Omving, 2017).

Amerika'da eğitim başta olmak üzere, görme engellilerin sahip olduğu tüm haklar, daima uygulanan yasalarla korunmaktadır. Görme engellilerin eğitimi ve gelişimi doğumdan itibaren devletin sorumluluğu altındadır.

Her eyalette erken müdahale servisleri bulunmaktadır ve engelli bireyin duygusal, bilişsel, fiziksel ve sosyal açıdan hayata hazırlanmasında yardımcı olur. Ayrıca bu servisler bireyselleştirilmiş aile planı çerçevesinde ebeveynlerin durumu kabullenme ve adaptasyon sağlama konusunda destek vermektedir.

Amerika'da; görme engelli bir çocuk, okul öncesi dönem dahil istediği bir okulda eğitim alabilir. Kaynaştırma eğitim yaygın olduğundan dolayı, birçoğu kendi çevresindeki devlet okulunu tercih eder. Ayrıca, görmeyen öğrenciler için yatılı okullar, özel okullar ve normal okullar bünyesinde özel sınıflar bulunmaktadır. Bir çocuğun hangi türde eğitim alacağını bireysel eğitim programınca oluşturulan eğitim takımı belirler. Bu takım; görme engelliler öğretmeni, özel eğitim uzmanı, bağımsız hareket uzmanı, çocuğun ebeveynleri veya diğer aile bireylerinden oluşur. takım, çocuğun ihtiyaçlarını ve yeteneklerini belirler. Bağımsız hareket, bilgisayar veya diğer teknolojik konularda eğitim verir. Öz bakım becerisi kazanmasına yardımcı olur. Çocuğun görme derecesine göre, hangi tür araçlardan faydalanacağını belirler. Ayrıca, takımda bulunan görme engelliler öğretmeni Braille yazıyı bilmeli ve çocuğa öğretmelidir. Eğer çocuk az görüyorsa, ona görmesini nasıl kullanacağını öğretmelidir. Bireyin okul yaşamında da takımın işlevi devam eder. Okula adaptasyon ve akran uyumu konusunda destek sağlar. Görme engelli bireyin öğretmenine çeşitli konularda eğitim verir. Sınıftaki materyallerin erişilebilir olması sağlanır. Böylelikle, kaynaştırma eğitimde oluşabilecek sorunların önüne geçilmiş olur (American Foundation for the Blind, 2018).

1975 yılında çıkarılan engelli bireyler eğitim yasası, görme Engelli öğrencilerin istedikleri bir okulda, en az kısıtlayıcı bir ortamda eğitim görmelerini mümkün kılmaktadır.

“Görme engelli öğrencilerin, Ders materyallerine ve yardımcı teknolojilere erişimi devlet tarafından ücretsiz sağlanmaktadır” (U. S. Departman of Education, 2018).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Görme Engellilerin Müzik Eğitimi

Tarih boyunca müzik, görme engellilerin yaşamlarında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu nedenle müzik eğitimi, dünya genelinde körler okullarının müfredatlarında en başta yer alan eğitimlerden biridir.

İlk körler okulunun kurucusu olan Haüy, 1786’da yayımlanan, körlerin eğitimi ve okulla ilgili düşüncelerini açıkladığı “Körlerin Eğitimi Üzerine Bir Deneme” adlı kitabında, ağırlıklı şekilde müzik eğitimi verilmesi gerektiğini savunmuştur. O zamanlar körlerde işitme duyusunun, görme duyusunun yerini aldığı kanısı hâkimdir. Bundan dolayı, işitme duyusunun müzik yoluyla geliştirilmesi amaçlanmıştır (Demirci 2005 s. 290).

Amerika’daki körler okullarında da, müzik eğitime geniş ölçüde yer verilmektedir. Ülkede yaşayan körlerin ilk eğitim kurumu olan Perkins Körler Okulu, buna verilecek en iyi örneklerden biridir.

Okulun genel müzik programı; çalgı eğitimi, müzik terapi, orkestra ve koro derslerinden oluşmaktadır ve Kütüphanesinde çok sayıda müzik kaynağı bulunmaktadır (Perkins School for the Blind).

1930’lu yıllara kadar, Braille müzik kitapları Amerikan Körler Basım Evi ve büyük çoğunluğu Perkins Körler Okulu’nun kütüphanesinden temin edilmiştir. Ancak, Ulusal Körler ve Fiziksel Engelliler Kütüphanesi’nin açılmasıyla, düzenli olarak müzik kaynakları oluşturulmaya başlanmıştır. Ayrıca, Braille notalara erişim sağlayan çeşitli bilgisayar programları, görme engelli bireylerin işini oldukça rahatlatmıştır. Bu tür teknolojik gelişmeler, hiç kuşkusuz, normal okullarda eğitimini sürdüren görme engellilerin eğitiminde büyük avantaj sağlamaktadır. Okullarda, görmeyen öğrencinin notalarını temin edebileceği bilgisayar donanımları mevcuttur. Yatılı körler okullarındaki müzik öğretmenleri Braille notaları bildikleri için, görmeyenlerin müzik eğitimi konusunda daha yetkindirler. Ancak normal okullarda bu durum söz konusu değildir. Bu nedenle, Öğrencinin müzik öğretmeni ve görme engelliler öğretmeni, iş birliği içinde çalışmak zorundadır. Ders yılının başlangıcında, işlenecek müfredatı gözden geçirirler ve ona göre hangi tedbirlerin alınması gerektiğini belirlerler. Müzik ders kitabının Braille formatı,

görmeyen öğrencilere sağlanmaktadır. Ayrıca, az gören öğrencilere de, istekleri doğrultusunda ders kitabının büyük puntolu şekli verilmektedir. Görme engelli öğrenciler Braille müzik işaretlerini bilse bile, akranlarının kullandığı terimleri ve tanımları daha iyi kavraması için, mürekkep baskılı yazıyı kabartmak suretiyle notaların kendilerine öğretilmesi gerekmektedir. Ayrıca, görme engelli bireyler çeşitli eyaletlerde bulunan müzik merkezlerinden yararlanabilir. Bu merkezler, vakıf veya devlet tarafından desteklenmektedir. Görmeyen bireylere Braille nota öğretimi dâhil, müzikle ilgili çeşitli konularda hizmet verilmektedir (Willings, 2014).

Gerek körler okulunda, gerekse kaynaştırma öğrencisi olarak eğitimi sürdüren görme engelli bireyler, müzik eğitimi açısından bütün imkânlara sahiptir. Teknolojik araçlar ve diğer tüm materyaller daima erişilebilir durumdadır. Bu imkânlardan faydalanan görme engelli bireyler müzik eğitimlerini sağlam bir temel üzerinde ilerletmektedirler. Bu bağlamda, müziği amatör veya meslekî olarak icra etmelerinde hiçbir zorluk bulunmamaktadır (NFB, 2015).

Amerika’da müzikle ilgilenen her görmeyen birey, bu merkezlerden fazlasıyla istifade etmektedir. Ayrıca ülke çapında hizmet veren çok geniş kapsamlı kütüphaneler, görme engellilerin müzik eğitiminde önemli bir yere sahiptir.

Amerikan Ulusal Körler Ve Fiziksel Engelliler Kütüphanesi

19. yüzyıl sonlarına doğru ülke genelinde körler okulları sayısının artmasıyla, körlerin eğitimi büyük bir önem kazanmıştır. Okullardaki eğitimin giderek daha nitelikli hâle gelmesi, körlere hizmet verebilecek bir kütüphane ihtiyacını doğurmuştur.

İlk kez 1868’de, Boston’da bulunan bir halk kütüphanesi, körler için 8 ciltlik bir kabartma kitap basmıştır. Daha sonra; New York, Pensilvanya gibi eyaletlerdeki çeşitli kütüphanelerde sınırlı sayıda kabartma kitap basımı gerçekleşmiştir. 1897 yılında Kongre Kütüphanesi çalışanlarından John Russell Young, körler için ulusal bir kütüphane kurulması gerektiğini savunmuştur. Bu amaçla, Kongre Kütüphanesi’nde körler için bir bölüm oluşturulmuştur. Bölümde, çalgı metodları da dahil olmak üzere 500 adet kitap bulunmaktadır. Yine Kongre Kütüphanesi’nin girişimleri sonucu, devlet desteğiyle Amerikan Körler Basım Evi’nde müzik eğitimi kitapları basılmıştır.

Sonuç olarak, 1931 yılında, Kongre Kütüphanesi bünyesinde, Amerikan Ulusal Körler ve Fiziksel engelliler Kütüphanesi kurulmuştur. Bu sırada, Braille alfabesi İngilizce konuşulan tüm ülkelerde resmî olarak kabul edilmiştir. Braille kitapların yanı sıra, Amerikan Körler Vakfı'nın desteğiyle sesli kitaplarda oluşturulmuştur. Önceleri sadece yetişkinlerin kullanabildiği kütüphane, kataloğunu genişleterek çocuklarında faydalanmasını sağlamıştır.

Şu an itibarıyla kütüphanede 71000 braille kitap, 198000 kadarda sesli kitap vardır. Ayrıca, konuları okuyucuların isteklerine göre şekillenen 70'in üzerinde dergi bulunmaktadır. İspanyolca başta olmak üzere, diğer dillerde basılmış kitaplarda vardır. Yurt dışında yaşayanlar dahil, tüm engelli Amerikan vatandaşları kütüphaneden yararlanabilmektedir.

1962 yılında kütüphanenin müzik bölümü hizmet vermeye başlamıştır. İlk zamanlar Braille nota kaynaklarını Perkins Körler Okulu'ndan ve Amerikan Körler Basım Evi'nden temin etmiştir. Daha sonra teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, kaynak sahasını genişletmiştir. Şu anda yaklaşık 25000 basılı ve sesli kaynak bulunmaktadır.

Bu yönüyle, körler açısından dünyanın en kapsamlı kütüphanesidir. Müzik tarihi kitaplarından, çalgı metodlarına; opera librettolarından, müzik dergilerine kadar çok geniş bir yelpazede hizmet vermektedir. Müzik Kaynakları; Braille, elektronik Braille ve sesli şekillerde mevcuttur. Ayrıca, az görenler için, büyük puntolu kitaplar basılmaktadır. İsteyen üyeler, internet üzerinden de kitapların elektronik Braille ve sesli formatlarına ulaşabilirler (NLS, 2018).

Ulusal kütüphane, gerek müzik gerekse diğer alanlarda ülkede yaşayan bütün fiziksel ve görme engelli bireylere ulaşmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda engellilere hizmet veren dernekler, federasyonlar, kütüphaneler ve çeşitli kurumlarla iş birliği içinde çalışmaktadır.

Amerikan Ulusal Körler Federasyonu

National Federation of the Blind (NFB), yani Ulusal Körler Federasyonu adıyla 1940 yılında kurulmuştur. Ülke genelinde engelliler açısından en büyük ve en etkili örgüt olarak bilinmektedir. Görme engelli Amerikan vatandaşlarının sivil hakları ve eşitliği konusunda çalışmalar yürütmektedir. 50000'den fazla üyesi vardır ve her eyalette şubeleri bulunmaktadır. Bu eyalet şubeleri NFB bünyesinde birleşmektedir. Ulusal savunuculuk ve

eğitim ile ilgili çalışmaları beraber yürütmektedir. Örgütün vizyonuna göre, körlüğün asıl problemi görme kaybı değildir. Asıl problem yanlış anlama ve var olan bilgiden yoksun olmaktır. Eğer görmeyen insanlar uygun bir şekilde eğitim alabilir ve tüm olanaklara sahip olursa, körlük yalnızca fiziksel bir farklılığa indirgenebilir. Yürütülen mücadele daima bu yöndedir (öksüz, 2014).

Federasyon, ulusal körler kütüphanesiyle iş birliği içinde, bir Braille müzik transkripsiyon kursu düzenlemektedir. Kurs ücretsizdir ve kütüphane tarafından sertifika verilir. Katılımcıların, yüksekokul diplomasına sahip olmaları ve Amerikan vatandaşı olmaları şarttır. Ayrıca, müzik teorisi ve Braille nota işaretleri konusunda bilgili olmaları beklenmektedir (National Federation for the Blind, 2018).

NFB'nin en büyük amaçlarından biride, körlerin diğer bireylerle eşit şartlarda rekabet ederek, istediği bir mesleği yapmasını sağlamaktır.

2004 yılında hizmet vermeye başlayan Jernigan Enstitüsü, bu amaçla kurulmuştur. Körler için, çeşitli teknolojiler ve projeler üretmektedir. Özellikle kör çocuklara ve gençlere; matematik, mühendislik gibi çeşitli bilimsel alanlarda destek vermektedir. Körlerin daha başarılı olabilmesi için, eğitim kurumlarındaki tüm materyallerin onların kullanacağı biçimde adapte edilmesi sağlanmaktadır. (Riccobono, 2015)

Türkiye’de Görme Engellilerin Eğitimi

Ülkemizde görme engelliler için okul öncesi dönemde sistemli bir eğitim bulunmamaktadır. Görme engelli çocuklar ancak, okul çağına geldiğinde sistemli eğitim etkinliklerinden yararlanabilmektedir. Bu aşamada, Görme engelli bireyler için üç farklı eğitim ortamı mevcuttur.

Özel Eğitim Sınıfları

Normal okul ve kurumlarda, durumları ayrı sınıflarda eğitim almayı gerektirecek kadar özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim başarısı, yetersizlik derecesi ve özellikleri düşünülerek, özel materyaller ile eğitim araç-gereçleri sağlanarak yapılan sınıflardır (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2013).

Ülkemizde görme engelli öğrenciler için iki tür sınıf bulunmaktadır. Birincisi; genel okullar içerisinde görme engelli öğrencilerin eğitimini sürdürdükleri özel sınıf düzenlemesi

ve kaynaştırma eğitimi ikincisi; yatılı ve gündüzlü görme engelliler ilköğretim okullarındaki sınıflardır. Bu sınıflardaki öğrenciler tercih ettikleri duyu organları ile basılı materyal ya da Braille alfabesi ile eğitim almaktadırlar. Yatılı okullardaki özel sınıflarda, genellikle az gören öğrenciler eğitim almaktadır (Meb Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Kaynaştırma Eğitimi

Normal okullara kaynaştırma öğrencisi olarak devam eden görme yetersizliği olan çocuklar bu gruba dahildir. Kaynaştırma uygulamaları görme yetersizliği olan öğrencilerin yaşlıları ile aynı sınıf ortamında bulunarak sosyal hayata uzak kalmamalarını hedeflemektedir. Kaynaştırma eğitimin amacı, engelli öğrencinin olabildiğince akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.

Ülkemizde kaynaştırma uygulaması 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile başlatılmış, 1997’de çıkarılan 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ve buna dayalı olarak 2000 yılında yürürlüğe giren “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” ile yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 2000).

Körler Okulları

Ülkemizde en köklü ve en yaygın eğitim ortamı körler okullarıdır. Bu okullar, görme engellilerin eğitimini daha sistemli hale getirmiş ve farklı bir boyut kazandırmıştır. İlk sistemli eğitim çalışmalarının, 1800’lü yılların sonlarına doğru yapıldığı görülmektedir.

İkinci Abdülhamit döneminde kurulmuş olan, sağır ve dilsizler için ticaret mektebi bünyesinde bir körler okulu açılmıştır. 1890 yılında açılan okulda, kör öğrencilere kabartma noktalardan oluşan harfler ile okuma-yazma ve müzik eğitimi verilmiştir. Ancak sonraki dönemlerde çeşitli sebeplerden dolayı öğrencilerin okuldaki sayısı azalmıştır. Bunun sonucunda 1897 yılında körler okulu kapatılmıştır. Buna rağmen körlere nasıl eğitim verileceği konusu tamamen göz ardı edilmemiş, arayışlar devam etmiştir. Daha sonra 1915 yılında Sağır ve Dilsizler Okulu bünyesinde bir şube olarak körler okulu yeniden açılmıştır (Günay ve Görür, 2013).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte her alanda olduğu gibi engelliler alanında da büyük ve köklü değişimler yaşanmıştır. Engellilere karşı gösterilen dinsel bakış açısının yerini bilimsel bakış açısı almıştır. Böylece, engellileri eğitme konusu büyük bir önem kazanmıştır. 1924 yılında açılan körler ve sağır okulu, engelli eğitimi sistemleştirmede atılan ilk önemli adımdır.

İzmir’de bulunan bu okul, Sağlık Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermiştir. Okulda, sağır ve körler birlikte eğitim almaktadır. O zamanlar özel eğitimle ilgili herhangi bir şey bilinmediğinden dolayı bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle, özel eğitimin alt yapısını oluşturan çalışmalara başlanmıştır. Bu nedenle, ülkeye çağrılan yabancı uzmanlarca özel eğitim ihtiyaçlarını saptayan raporlar hazırlanmıştır. Böylece 1949 yılında “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasası” çıkartılıp, yatılı özel eğitim kurumları için yasal koşullar hazırlanmıştır. Bunun sonucunda, Daha önce İzmir’de bulunan Sağlık Bakanlığı’na bağlı körler ve sağır okulu ikiye bölünmüş ve millî eğitim bakanlığı bünyesinde 1952 yılında ilk körler okulu Ankara’da açılmıştır. Ardından, Gaziantep Körler Okulu ve İstanbul, İzmir, Ankara gibi çeşitli illerde yatılı körler okulları açılmıştır (Altınokta, 2008).

2018 yılı itibarıyla 8 tanesi hem yatılı hem gündüzlü olmak üzere toplam 15 adet görme engelliler okulu bulunmaktadır. Bu okullarda, göz doktorlarınca kör tanısı konulan çocuklar eğitim almaktadır. Okullarda millî eğitim bakanlığının özel olarak hazırladığı ilköğretim programı izlenmektedir.

Bu okullardaki öğrenci sayısı, diğer okullarla karşılaştırıldığında çok daha azdır. Kuşkusuz körler okullarında verilen eğitimin en önemli amaçlarından birisi öğrencilere normal müfredatın yanında, ileride kullanabileceği, geçimini sağlayabileceği bir becerinin de öğretilmesidir. Bu sebepten ötürü, Kültür derslerinin yanı sıra haftalık ders programında sanat derslerine de yer ayrılmıştır. Genellikle herhangi bir müzik enstrümanı çalabilme ya da bazı örgü çeşitleri, marangozluk eğitimi, çeşitli atölye işleri, gibi becerilerden en azından birinin öğretilmesi amaçlanmaktadır. Öğrenciye kazandırılacak bu becerinin ne olacağı, öğrencinin yeteneğine, okulun imkânları ve öğretecek eleman durumu gibi bazı özelliklere bağlıdır (Demirci, 2005, s. 546).

Ülkemizde kaynaştırma eğitim uygulamalarının yaygınlaşmasıyla, körler okullarına olan talep giderek azalmaktadır. Ayrıca bunun bir diğer sebebi de, son yıllarda bu okulların eğitim kalitesinin düşmesidir.

Türkiye’de Görme Engellilerin Müzik Eğitimi

Eğitimciler, görme engellilerin eğitimi ile ilgili iki farklı görüşü savunmaktadır. Bazılarına göre, görme engelli bireylerin eğitim programları ve süreci diğer bireylerle aynı olmakla beraber eğitim materyalleri bakımından farklılık göstermektedir. Bir diğer görüş ise görme engelli bireyler ve diğerlerinin arasında çok büyük fark bulunduğundan dolayı, istenilen sonuca ulaşmak için ayrı okullar gerekmektedir (Harley, 1973, s. 150).

Müzik alanında ise, görme engelli bireylerin Braille nota kullanması nedeniyle bazı teknik problemlerin çözümünde özel yollara başvurulması gerekmektedir. Ancak bunun dışında, görme engelliler ve diğer bireyler arasında büyük derecede fark yoktur (Frampton, 1963, s. 149).

Müzik, engelli öğrencilerin eğitiminde kullanılan, tüm gelişim alanlarını destekleyen en etkili ve önemli disiplinlerden biridir. dinleme becerisi ve dikkatini yoğunlaştırabilme becerisinin gelişimi, özellikle görme engellilerin iletişimde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, körler okullarında verilen müzik dersleri ayrı bir yere sahiptir. ülkemizde bulunan körler okullarında, müziğe fazlasıyla önem verilmektedir. Ancak, geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında, müzik eğitimi eski önemine sahip değildir. Braille nota bilmeyen müzik öğretmenlerinin görev yapması, çalgı eğitiminin yapıldığı seçmeli ders saatlerinin azaltılması gibi sebepler buna zemin hazırlamaktadır.

Ülkemizde görme engellilere mesleki müzik eğitimi veren ilk okul 1924 yılında İzmir’de açılmış olan Sağır, Dilsiz Ve Körler okuludur. Bu okulda verilen nitelikli müzik eğitimi sayesinde çok sayıda başarılı, yetenekli görme engelli müzisyenin yetiştiği bilinmektedir. Sonraki yıllarda açılmış olan körler okullarında da, müziğe aynı derecede önem verilmektedir. Bu okullardan mezun olan yetenekli öğrencilerin, konservatuvarda müzik eğitimini sürdürdüğü, müzik öğretmeni olduğu veya çeşitli devlet kurumlarında görev aldığı bilinmektedir. Okullarda bulunan müzik sınıflarındaki çalgılar oldukça çeşitlidir. Müzik öğretmenlerinin kendi çabalarıyla oluşturduğu veya yurt dışından getirttiği Braille nota kaynakları da bulunmaktadır. Bu şekilde başarıyla uygulanmakta olan müzik eğitimi uzun yıllar devam etmiştir. Ancak 1998 yılında, 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle birlikte, Yetkililer körler okullarındaki bütün ders saatlerinin gerek sayı, gerekse nitelik bakımından diğer okullarla tamamen aynı olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Böylece; önce sanat dersi adı altında verilen müzik eğitimini 6 saatten iki saate düşürmüşler, müzik eğitiminde geriye gidişi 2000’li yıllarda tamamen hızlandırmışlardır. Öyle ki, bazı

okullarda gerek devlet olanaklarıyla, gerekse yardımsever kişilerin bağışlarıyla sağlanmış olan birçok müzik aleti şuanda öğrenciler tarafından kullanılmamaktadır. Yine müzik öğretmenleri tarafından sağlanan Braille nota kitapları hurda kâğıt olarak atılmış veya geri dönüşüme gönderilmiştir. Körler okullarında durum böyleyken, kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin de müzik eğitimlerinde oldukça büyük eksiklikler bulunmaktadır. Görme engelli bireylerin Braille nota bilmemeleri ve Braille nota öğretilmesine yönelik herhangi bir eğitim olanağının bulunmayışı,

bu eksikliklerin en başında gelmektedir. Ayrıca, müzik öğretmenlerinin görme engelli öğrencilerine yeterli desteği sağlayamadığı bilinen bir gerçektir. Böylelikle; fırsat eşitliği sağlanamadığı için görmeyen kaynaştırma öğrencileri akranlarıyla eşit derecede müzik eğitimi alamamaktadır (Köseler, 2010).

Türkiye’de Bulunan Görme Engellilerin Braille Nota Kullanımı

Ülkemizde görme engelliler okulunun açılmasıyla ilk kez Braille sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak; Amerika ve diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında Braille yazı kullanımına oldukça geç başlanıldığı görülmektedir.

Braille yazı körler okullarında kullanılmış ve Türkçe kurallara uygun şekilde düzenlenmiştir. Ardından, braille yazı kısaltmaları da uzun uğraşlar sonucu kullanıma hazırlanmıştır. 1961-1975 yılları arasında yayımlanan kabartma yazı kılavuzlarında yalnızca Türkçe ve matematik yazım kuralları yer almaktadır. Ancak bu çalışmalarda braille müzik sistemiyle ilgili bir bölüme rastlanmamıştır. Müzik alanında da, bu konuyla ilgili herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Bununla birlikte, körler okullarında kullanılan müzik işaretleri sistemiyle, uluslararası sistem, oldukça benzerdir. Hiç şüphesiz, bu konuda daha önce İzmir’de bulunan ilk körler okulunda görev yapmış yabancı müzik öğretmenlerinin rolü büyüktür. Diğer taraftan; bazı körler okullarında braille müzik konusunda hiç bilgisi olmayan öğretmenlerin görev yapması ve okullarda braille müzik işaretleri kılavuzunun bulunmaması, bu konunun tamamen ihmal edilmesine neden olmuştur. Bu eksikliğin giderilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı tarafından oluşturulan Braille Danışma Kurulu 1986 yılından itibaren tüm ülkelerin kabul ettiği braille müzik işaretlerini temel alarak düzenlemeler yapmış ve müzik işaretleri sistemi kılavuzunu hazırlamıştır (MEB, 1986).

Türkiye’de Görme Engellilerin Eğitimine Destek Veren Kurumlar

1950’li yıllardan itibaren; körler okullarının birer birer açılması ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerin sayısının çoğalmasıyla, Türkiye’de görme engellilerin eğitimine verilen önem giderek artmaya başlamıştır. Okullarda, Braille kitapların azlığı, körlerin eğitiminde büyük bir eksiklik olarak hissedilmiştir. Bu eksikliğe ilk defa bir çözüm oluşturan Braille kitap matbaası 1953 yılında Ankara’da kurulmuştur ve Görme Engelliler Basımevi adıyla hizmet vermektedir. İlerleyen yıllarda, teknolojinin ilerleyişine paralel olarak sesli ve Braille kaynak sağlayan çeşitli kütüphaneler kurulmuştur.

Görme engelliler basımevi ve akşam sanat okulu

Basımevi, ülkemizdeki görme engelliler için Braille kitaplar oluşturmaktadır. İlköğretim ve Lise kademelerinde bulunan öğrenciler bu kitaplardan yararlanmaktadır. Ders kitabı basımı, önceleri sadece MEB yayınevlerinin bastığı kitaplarla sınırlı iken; bugün artık Milli Eğitim Bakanlığı’nın kabul ettiği 322 çeşit ders kitabının tamamı basılmaktadır. Öğretmenler için de kılavuz kitaplar basan basımevi, ücretsiz hizmet sağlamaktadır. Görme engellilere yönelik olarak edebi eser basımı konusunda da çalışmalar yapılmaktadır. Daha çok öğrencilere yönelik olmak üzere, imlâ kılavuzu, sözlük gibi 200 civarında eser basılarak dağıtımı gerçekleştirilmektedir (Cengiz, 2008).

Görme engelliler teknoloji ve eğitim merkezi (GETEM)

Ülkemizde 2018 yılı itibarıyla, görme engelliler için en fazla sesli kaynak üreten, en geniş internet kütüphanesi Getem’dir.

2006 yılında Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde oluşturulan (GETEM) tarafından tasarlanan internet kütüphanesi, görme engellilerin bilgi kaynaklarına erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kütüphane; görme engellilerin yanı sıra, diğer tür engeli gereği basılı kaynaklardan sınırsızca faydalanamayan (felçli, dyslexic) bireyleri de kapsamaktadır. Kütüphanede bulunan yayınlar ağırlıklı bir şekilde Türkçe ve İngilizce’den oluşmaktadır. Bünyesinde, hikaye, roman, şiir türü kitapların ve dergilerin yanı sıra, her kademedeki eğitim kurumlarında okutulmakta olan derslere ait (kitap, makale, ders notu) ile kimi ders ve konferansların kayıtları ve ilave olarak bilimsel makale, kitap bulunmaktadır. Bunlara

ek olarak radyo tiyatroları, Sesli Betimlemeli filmlerin mp3 versiyonları, Sesli bilgisayar ve akıllı cihaz anlatımları gibi birçok farklı içerik GETEM kataloğunda yerini almaktadır. İnternet kütüphanesinde yer alan eserler, , Elektronik metin, insan sesi ve bilgisayar sesi formatlarında kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.

Ayrıca GETEM, internet kütüphanesi hizmetinin yanı sıra, uygulama geliştiren, erişilebilir ürünler tasarlamak isteyen, tüm kişi ve kuruluşlara danışmanlık yaparak yeni olanak ve ürünlerin çıkmasına destek vermektedir (Getem, 2014).

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (Türgök)

Kitaplık; Türkiye’de yaşayan görme engelliler ile yurt dışında yaşayıp da Türkçe bilen görme engellilerin, yazılı ve sesli kaynaklara erişimini sağlamak üzere kurulmuştur. Kendisi de görme engelli olan; eğitimci, çevirmen ve avukat Gültekin YAZGAN tarafından 2004 yılında İzmir’de hizmet vermeye başlamıştır. Sayıları altı bini aşan Kitaplık üyelerine, sesli veya Braille olarak hazırlanmış roman ve birçok sayıda sınavlara hazırlık kaynaklarını ücretsiz olarak göndermektedir. Ayrıca; yetişkin üyeler için sesli kültür ve edebiyat dergisi, çocuk üyeler için de, Braille baskılı dergiler çıkarmaktadır. Türgök 2015 yılında, Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarı ile birlikte Braille nota projesini hayata geçirmiştir. Proje; Konservatuarda okuyan görme engelli öğrencilerin, Braille nota okuyarak müfredatı daha rahat takip etmelerini sağlamak üzere planlanmıştır. Genel olarak Türk müziği ile ilgili olan kitaplar, ortak bir çalışma ile basıma hazırlanmıştır. Konservatuardaki eğitimciler tarafından sesli okunan notalar, kitaplıkta Braille olarak yazılmış ve daha sonra Braille nota olarak basılmıştır (Türgök, 2017).

Engelsiz nota kütüphanesi

Engelsiz nota online müzik kütüphanesi, Eğitimde Görme Engelliler Derneği bünyesinde 2018 yılında kurulmuştur. Bir grup müzisyen ve akademisyenin önderliğinde kurulan kütüphane, şu anda internet üzerinden hizmet vermektedir. Burada bulunan Braille dijital kitapların, herhangi bir kabartma yazıcıdan Braille çıktıları alınabilmektedir. Ayrıca bu kitapların, kabartma ekranı bulunan bilgisayarlardan okunabilmesi mümkündür (Engelsiz nota, 2018).

Problem Cümlesi

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye karşılaştırıldığında görme engellilerin Braille notaları öğrenimi ve müzik eğitiminde kullanımı ne durumdadır?

Alt Problemler

1. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki görme engelliler braille nota öğrenimi konusunda hangi olanaklara sahiptir?
2. Ülkemizde görme engellilerin müzik eğitimlerinde Braille notalara erişim durumu hangi düzeydedir?
3. Ülkemizdeki görme engellilerin Braille notalara erişim durumu müzik eğitimlerini nasıl etkilemektedir?
4. Ülkemizde görme engellilerin müzik eğitimine katkı sağlayan kurumlar yeterli düzeyde midir?

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; Amerika'da yaşayan görme engellilerin Braille nota kaynaklarına nasıl eriştikleri ve müzik eğitiminde nasıl kullandıklarını inceleyerek;

Ülkemizde, görme engellilerin müzik eğitiminde yararlanabileceği ulusal bir kütüphane oluşmasına katkıda bulunmaktır.

Önem

1. Amerika'daki görme engellilerin Braille yazıyı müzik eğitiminde nasıl kullandıkları,
2. Amerika'da Braille nota kaynakları üreten kütüphanelerin nasıl oluştukları ve hizmetleri,
3. Ülkemizde görme engellilerin Braille notaya erişimi konusunda çözümler sunduğu,
4. Amerika ve Türkiye'deki görme engellilerin müzik eğitiminde Braille yazı kullanımlarını karşılaştırdığı,

5. Türkiye’deki görme engelli müzik ğrencilerine Braille nota işaret sisteminin ğretiminde yaşanan aksaklıkların nasıl giderilebildiği,
6. Herhangi bir müzik kurumunda öğrenim gören görme engellilerin müzik eğitiminde karşılaştığı en temel problem olan Braille nota kaynaklarına erişim sorununu ortaya koyduğu,
7. Ülkemizde ulusal bir Braille nota kütüphanesi oluşmasına katkıda bulunduğu için önemlidir.

Varsayımlar

1. Araştırma teknik ve yöntemlerinin araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu,
2. Tarama yöntemiyle elde edilen kaynak ve bilgilerin araştırmayı desteklediği,
3. Amerika’da Braille kaynak kütüphanelerinin bulunmasının sonucu olarak, görme engelli bireylerin diğer bireylerle eşit şartlarda müzik eğitimi alabildiği,
4. Veri toplamak için tarama yöntemi ile elde edilen verilerin doğru olduğu,
5. Araştırmaya katkı sağlamak amacıyla yapılan görüşme formu kapsamında elde edilen verilerin doğruluğu,
6. Araştırmanın benzer çalışmalara katkı sağlayacak ve ışık tutacak özellikte olduğu, varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Amerika ve Türkiye’deki görme engellilerin müzik eğitiminde Braille materyalleri kullanma durumu ile,
2. Amerika’da görme engellilerin müzik eğitimini destekleyen kurumlarla,
3. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar yurt dışı makale ve tezlerle ve ulaşılan kaynaklarla,
4. Araştırma için ayrılan süre ve madd olanaklarla sınırlıdır.

Tanımlar

Braille alfabesi: 19. yüzyılda LOUIS BRAILLE tarafından, görme engellilerin okuyup yazabilmeleri için oluşturulmuş bir alfabedir (MEB, 1991, s.3).

İlgili Araştırmalar

Akpınar (2012)'ın hazırladığı “Görme engellilerde Braille işaret sistemi ve müzik eğitiminde kullanılabilirliği” adlı yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu araştırma, Türkiye’deki görme engelli ilköğretim okullarında Braille İşaret Sistemi ve bu sistemin eğitimine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirli boyutlarıyla incelemiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; Braille İşaretler Sistemi ile ilgili kaynak ve dokümanların yetersiz olduğu, haftalık ders saatinin arttırılması gerekliliği, bu okullarda çalışan müzik öğretmenlerine özel eğitim verilmesi ve müzik dersi öğretim programı hazırlanırken görme engelli öğrencilerin görüşleri doğrultusunda geliştirilmesi gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Yukarıda belirtilen araştırma, yapılacak araştırmanın bir kısmıyla ilgilidir. Yapılan araştırma sonucunda eksik kalan veya tamamlanmamış kısımlar bu araştırmada incelenecektir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları açıklanmış, verilerin işlenmesinde ve analizinde kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Amerika ve Türkiye’de görme engellilerin müzik eğitiminde Braille nota sistemi kullanımını incelediği için nitel bir araştırmadır. Aynı zamanda tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Gerekli görülen yerlerde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle istenilen bilgilere ulaşılmıştır. Bu amaçla bir görüşme formu hazırlanmış ve yirmi bir katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini görme engellilerin müzik eğitiminde Braille nota sistemini kullanması, örneklemi ise Amerika ve Türkiye’deki görme engellilerin müzik eğitimlerinde BRAİLLE nota sistemini kullanmaları oluşturmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada konuyla ilgili yazılı kaynaklara (çeşitli tez, makale, kitap, bildiri, gazete, dergi) ulaşılmaya çalışılmıştır. Yurt dışı kaynaklı makale ve kitaplar da taranmıştır.

Araştırmada problem ve alt problemlerin çözümüne yönelik veriler literatür taraması ile bir araya getirilmiştir. Türkiye’de yaşayan Görme engelli müzik öğrencilerinin Braille notalara erişimi konusunda saptamalar yapmak üzere, araştırmacı tarafından görüşme formu hazırlanmıştır.

Görüşme formunda; araştırmaya katılan öğrencilere Braille nota işaretlerini bilip bilmedikleri, Braille nota kaynaklarına erişim durumları, Braille nota eksikliğinin müzik derslerini nasıl etkilediği ve ülkemizde Braille nota kaynağı sağlayan kurumlara ilişkin sorular sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Çeşitli kaynaklar taranmıştır, konu ile ilgili makaleler çevrilmiştir. Araştırmada problem ve alt problemlerin çözümüne yönelik veriler, literatür taraması ve yapılan görüşme formları ile bir araya getirilmiştir. Görüşme formları alt problemler doğrultusunda sınıflandırılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, toplanan veriler araştırmanın alt problemlerine göre yorumlanmıştır. Araştırma için hazırlanmış görüşme formlarından elde edilen verilere ait ve araştırmanın problem ve alt problemlerine yönelik bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Görüşmeler; ülkemizdeki güzel sanatlar lisesi, konservatuvar, güzel sanatlar fakültesi ve eğitim fakültelerinin müzik bölümlerinde eğitim alan yirmi bir görme engelli öğrenci ile yapılmıştır. Öğrencilere ö1, ö2, ö3 gibi görüşmede yapılan sıraya göre kodlar verilmiş ve bu kodlarla beyan ettikleri fikirler açıklanmıştır.

Amerika ve Türkiye’deki Görme Engellilerin Braille Notaları Öğrenimine İlişkin Bulgular

Amerika Birleşik Devletleri’nde genel olarak engellilerin eğitimiyle ilgili yasal düzenlemeler mevcuttur ve bu yasaların istikrarlı biçimde uygulandığı görülmektedir. Ülkede yaşayan görme engellilerin eğitimlerinde her türlü imkâna sahip olmaları bunun en büyük kanıtlarından biridir. İlk görme engelli okullarının açılmasından beri müzik eğitimi ve Braille kaynakların oluşturulması konusunda bilinçli ve sistemli bir program yürütüldüğü gözlenmiştir. Ülkede bulunan Ulusal Körler Kütüphanesi, Ulusal Körler Federasyonu ve Amerikan Körler Basımevi gibi kurumların görme engellilerin müzik eğitimine çok büyük katkı sağladığı görülmüştür. Körler okulları ve kaynaştırma eğitim ortamlarında bulunan öğretmenlerin Braille nota sistemine hâkim olması nedeniyle, öğrencilerin Braille nota öğrenimi konusunda herhangi bir aksaklık yaşanmadığı gözlenmiştir. Ayrıca yukarıda bahsi geçen ve görme engellilere müzik konusunda destek sağlayan diğer çeşitli kurumlar, Braille nota öğretimi konusunda kurslar düzenlemektedir.

Ülkede, Braille notaların elde edilmesini sağlayan çeşitli bilgisayar programları yaygın olarak kullanılmaktadır. Görmeyen müzik öğrencileri bu programların nasıl kullanılacağı ile ilgili eğitim alabilmektedir. Böylece, görme engelli bireylerin her türlü eğitim ortamında Braille notalara erişiminin kolaylıkla mümkün olabildiği saptanmıştır.

Araştırma boyunca toplanan verilere ve görüşme formlarından edinilen bilgilere göre, Türkiye’de körler okullarında bulunan çoğu müzik öğretmenin Braille nota bilmemesinden dolayı, öğrencilerin derslerde Braille notaları yaygın olarak kullanmadığı bilinmektedir. Ayrıca, kaynaştırma eğitimi alan görme engelli öğrencilere Braille notaların öğretilmesi konusunda herhangi bir destek sağlanmadığı için, öğrencilerin müzik eğitiminde Braille nota sisteminden yeterince faydalanmadığı gözlenmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmede, yalnızca on üç tanesinin Braille nota bildiği ve müzik eğitimi süresince kullandığı gözlenmiştir. Geriye kalan 8 kişi ise Braille notaları bilmediğini belirtmiştir. Ayrıca görüşmeye katılan yirmi bir katılımcıdan on üçü ilköğretimini körler okulunda, sekiz kişi ise kaynaştırma öğrencisi olarak öğrenimini tamamladığını belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencisi olanların hiçbiri, okulda Braille nota eğitimi alamadığını söylemiştir. Körler okulunu bitiren on üç katılımcıdan sadece sekiz tanesi okuldayken Braille nota eğitimi gördüğünü, Geriye kalan beş katılımcı ise, kendi çabalarıyla Braille notaları öğrendiğini belirtmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir:

Ö1. Kaynaştırma öğrencisi olduğum okulda Braille notaları öğrenemedim. O nedenle bilmiyorum ve derslerde kullanamıyorum.

Ö2. Braille notaları bilmiyorum. Kaynaştırma öğrencisi olduğum okulda Braille notalarla ilgili herhangi bir eğitim almadım.

Ö3: körler okulu mezunuyum ve okuldayken Braille notaları öğrenmiştim.

Ö4: kaynaştırma öğrencisi olduğum okulda Braille nota eğitimi almadım. Bu konuda herhangi bir destek sağlanmadı.

Ö5: körler okulundayken Braille notaları öğrenemedim. Çünkü müzik öğretmenimiz bu konuda çok yetersizdi. Sonradan kendi bireysel çabalarımla öğrendim.

Ö6: kaynaştırma öğrencisi olarak ilköğretimimi tamamladım ve Braille nota eğitimi almadım.

Ö7: Braille notaları biliyorum. Körler okulundayken öğrenmiştim.

- Ö8: körler okulunda okurken Braille notaları öğrenmiştim. Rahatlıkla kullanabiliyorum.
- Ö9: Braille notaları körler okulunda okurken öğrenemedim. Müzik öğretmenimiz bu konuda çok yetersizdi. Lise dönemindeyken Braille notaları kendi kendime öğrendim.
- Ö10: kaynaştırma öğrencisi olduğum için Braille notalarla ilgili eğitim alamadım.
- Ö11: körler okulu mezunuyum ve Braille notaları biliyorum.
- Ö12: ilköğretimimi kaynaştırma öğrencisi olarak normal bir okulda tamamladım. Orada Braille notalarla ilgili herhangi bir eğitim alamadığımdan dolayı Braille notaları bilmiyorum.
- Ö13: kaynaştırma öğrencisi olduğumdan dolayı Braille notalarla ilgili eğitim alamadım. Bu konuda bana herhangi bir destek sağlanmadı.
- Ö14: kaynaştırma öğrencisi olduğum okulda, Braille notalarla ilgili bir eğitim alamadım.
- Ö15: körler okulu mezunuyum ve Braille notaları burada öğrenmiştim.
- Ö16: körler okulu mezunuyum fakat Braille notaları orada öğrenemedim. Bu nedenle üniversitedeyken kendi çabalarımla öğrendim.
- Ö17: körler okulu mezunuyum ve Braille notaları biliyorum.
- Ö18: körler okulunda okurken Braille notaları öğrenmiştim, rahatlıkla kullanabiliyorum.
- Ö19: körler okulunda okumama rağmen Braille notaları öğrenemedim. Orada bize böyle bir eğitim verilmedi. Lise dönemindeyken kendi kendime öğrendim.
- Ö20: körler okulu mezunuyum. Orada okurken müzik öğretmenimiz Braille notaları öğretmişti.
- Ö21: körler okulu mezunuyum ancak, Braille notaları oradayken öğrenme şansım olmadı. Çünkü müzik öğretmenimizde bilmiyordu. Üniversite yıllarımda Braille notaları kendi kendime öğrendim.

Ülkemizdeki Görme Engellilerin Braille Notalara Erişimine İlişkin Bulgular

Katılımcılarla yapılan görüşmede, Braille nota kaynaklarına erişimin oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir. Müzik eğitimi alan Görme engelli öğrenciler notalarını kendileri yazmakta veya yurt dışından temin etmektedir. Bu konuda bilgisayar teknolojilerinden yararlanılmaması ve Braille müzik kitapları sağlayan devlet destekli bir kütüphanenin

olmayışı, Braille nota kaynaklarına erişimi sınırlandırmaktadır. Görüşmeye katılanlardan on üç tanesi Braille nota bildiğinden dolayı, Braille kaynaklara erişip erişilmediğiyle ilgili sadece onların görüşleri bu bölümde yer almaktadır. Ö9, Ö17 ve Ö18 braille müzikle ilgili bilgisayar programlarından yararlanabildikleri için, Braille notalara erişimlerinin rahat olduğunu belirtmiştir. Diğerlerinin Braille notaya erişim konusunda çeşitli sıkıntılar yaşadığı gözlenmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

Ö3: Braille notalar benim için erişilebilir değil. Arkadaşlarımın ve öğretmenlerimin yardımıyla notalarımı kendim yazıyorum.

Ö5: notalarımı kendim yazıyorum. Çünkü Braille Notalara erişmek başka şekilde mümkün görünmüyor.

Ö7: arkadaşlarım okuyor, bende yazıyorum. Braille notalara erişmek ancak bu şekilde mümkün olabiliyor.

Ö8: arkadaşlarımın yardımıyla notalarımı yazıyorum. Ancak, bazı dersler için bu yeterli olmuyor. O nedenle dinleme yöntemiyle bu durumun üstesinden gelmeye çalışıyorum.

Ö9: kendi olanaklarım dahilinde edindiğim bilgisayar programlarıyla Braille notaları elde etmekteyim.

Ö11: okulumuzda Braille müzikle ilgili donanımlar olmadığından dolayı, notalarımı kendim yazıyorum. Bu durum beni çok zorluyor.

Ö15: arkadaşlarım yazdırdığı sürece, Braille notalara erişebiliyorum.

Ö16: Braille notalara erişimim maalesef çok sınırlı düzeyde. Çevremde bana nota yazdırabilecek çok az kişi var.

Ö17: okulumuzda Braille müzik programları bulunduğundan dolayı, notalara erişimim çok rahat oluyor.

Ö18: okulumuzda bulunan Braille müzik programları sayesinde, istediğim notaya rahatlıkla erişebiliyorum.

Ö19: Braille notalara erişim benim için çok sınırlı. Arkadaşlarımın yardımıyla notalarımı yazabiliyorum.

Ö20: notalarımın bir kısmını yurt dışından, bir kısmını da kendi imkânlarım dahilinde sağlıyorum.

Ö21: notalarımın çoğunu yurt dışından temin ediyorum. Braille notalara erişmek ancak bu şekilde mümkün olabiliyor.

Braille Notalara Erişimin Görme Engellilerin Müzik Eğitimini Etkilemesine İlişkin Bulgular

Katılımcılarla yapılan görüşmede; Braille notalara erişim durumunun, görme engellilerin müzik eğitiminde önemli bir rol oynadığı gözlenmiştir. Ayrıca bu durumun, eğitimcilerin öğrencilere olan bakış açısını da etkilediği saptanmıştır. Braille nota kaynaklarına erişebilen on üç Katılımcının görüşleri şu şekildedir.

Ö3: arkadaşlarımdan ve öğretmenlerimden yardım alarak notalarımı yazabildiğim için bazen yetersiz kalıyorum. Özellikle orkestra ve koro derslerinin notalarını yazamadığım için, ancak dinleme yöntemiyle derslere katılabiliyorum.

Ö5: arkadaşlarımdan yeterli desteği göremediğim zaman, notalarımı yazamıyorum. Bu durum Özellikle şan ve piyano derslerindeki başarıyı olumsuz etkiliyor. Piyanoda hocamın verdiği ödevleri zamanında yapamadığım için, hocam bu durumun benden kaynaklandığını düşünerek bana daha düşük seviyeli eserler veriyor. Böylece, piyanoyla ilgili hedeflerime ulaşamıyorum.

Ö7: notalarımı kendim yazdığım için, bazı derslerin ödevlerini zamanında yerine getiremiyorum. Bundan dolayı bazı hocalar benimle çalışmak istemiyor ve bunun sonucunda psikolojik olarak kendimi kötü hissediyorum.

Ö8: arkadaşlarımdan yardımıyla, çoğu zamanda kendim dinleyerek notaları yazdığım için, bazı derslerde aksaklıklar yaşanıyor. Örneğin; Okulda bulunan çoğu piyano hocası bu durumu gerekçe göstererek benimle çalışmak istemiyor.

Ö9: Braille müzikle ilgili bilgisayar donanımlarına önceden sahip olmadığım için, çok çeşitli sıkıntılar yaşamıştım. Ancak, şu an bu programlar sayesinde istediğim notanın çıktısını ânında alabiliyorum. Bu nedenle derslerde çok rahatım.

Ö11: arkadaşlarımdan desteğiyle notalarımı yazdığım için elbette istediğim notaya hemen ulaşamıyorum. Özellikle orkestra dersinde bu nedenden dolayı çok fazla aktif olamıyorum. Böylelikle, arkadaşlarımdan geri kalıyorum ve müzikteki başarımlar olumsuz yönde etkileniyor.

Ö15: çevremdekilerden yardım aldığım için, istediğim notaya istediğim zaman erişebilmek mümkün olmuyor. Bu nedenle, çoğu zaman orkestra dersinde istediğim başarıyı yakalayamıyorum. Bu durum, öğretmenimin benimle ilgili olumsuz bir kanıya sahip olmasına neden oluyor.

Ö16: elime geçen Braille nota kaynağı çok az sayıda olduğu için, derslerde istediğim başarıyı elde edemiyorum. Özellikle keman ve orkestra derslerinde çok zorlanıyorum. Bu durum, öğretmenlerimin benimle ilgili tutumlarını olumsuz yönde etkiliyor.

Ö17: Braille notalara rahatlıkla erişiyor olmam, derslerde bana büyük kolaylık sağlıyor. Derslerde, herkesle her şeyi aynı anda yapabilmek güzel bir duygu.

Ö18: Braille notalara kolaylıkla erişebilmem, müzik eğitimimi olumlu yönde etkiliyor.

Ö19: notalarımı kendi imkânlarımla elde ettiğimden dolayı, bazı derslerin ödevlerini zamanında yetiştiremiyorum. Bu da, müzikteki başarıımı ve hocaların bana karşı bakış açılarını olumsuz yönde etkiliyor. Hatta bazıları bana yardım edecekleri yerde, okulu bırakmam gerektiğini söylüyor.

Ö20: elimde bulunan nota kaynakları bazen yetersiz kalabiliyor. Elbette bu durum, derslerdeki başarıımı olumsuz yönde etkiliyor. Koro ve orkestra derslerinde elimde yazılı notalar olmadığı için dinleyerek eserleri ezberlemeye çalışıyorum.

Ö21: notalarımı yurt dışından getirttiğim için, istediğim notaya istediğim an ulaşamıyorum. Bu durum, derslerde geri kalmama sebep oluyor. Arkadaşlarımla aynı seviyede ilerleyemiyorum.

Ülkemizde Görme Engellilere Braille Nota Kaynakları Sağlayan Kurumların Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, ülkemizde görme engellilerin Braille nota ihtiyacına cevap verebilecek sistemli ve devlet destekli bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (Türgök) ve Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarının birlikte yürüttüğü Braille nota projesi, birçok görmeyen müzisyene ulaşamamıştır. Görüşmeye katılan yirmi bir kişiden dokuzu, TÜRGÖK'ün böyle bir proje yürüttüğü ile ilgili bir fikrinin olmadığını söylemiştir. Eğitimde Görme Engelliler Derneği bünyesinde kurulan Engelsiz Nota kütüphanesi ise bireysel olarak yürütülen çalışmalarla desteklendiği için, kütüphanede yeterince kaynak bulunmamaktadır. Bu nedenle yeterli

derecede hizmet veremediği saptanmıştır. Ayrıca görüşmede, üç katılımcı Engelsiz Nota kütüphanesini hiç duymadığını belirtmiştir. Katılımcılardan Ö1 hariç diğerleri, Türgök'ün Braille nota projesinden yararlanamamıştır. Engelsiz Nota kütüphanesinden ise, katılımcıların yalnızca dört tanesi kaynak sağladığını bildirmiştir. Öğrencilerin bu kurumlara ilişkin düşünceleri şu şekildedir.

Ö1: Braille notaları bilmediğimden dolayı Türgök'ün Braille nota projesinden tam anlamıyla faydalanamadım. Ancak; Braille nota öğrenimi konusunda bu proje bana destek sağlamıştır. Engelsiz Nota kütüphanesinden de haberdar değilim.

Ö2: engelsiz Nota kütüphanesini biliyorum. Fakat, Türgök'ün böyle bir proje yürüttüğünden haberim olmadı. Braille notaları bilmediğim için, Engelsiz Nota kütüphanesinin bu konuda hizmet vermesini istedim.

Ö3: Türgök'ün projesi yalnızca Türk müziği konservatuvar öğrencilerini kapsadığı için, bu projeden yararlanma imkânı bulamadım. Engelsiz Nota kütüphanesinde bulunan kaynakları da yeterli bulmuyorum.

Ö4: her ikisi ile ilgili de hiçbir fikrim yok. Bu tür çalışmalarda bulunanların, bence tüm görme engelli müzik öğrencilerine ulaşmaları gerekiyor.

Ö5: Türgök'ün böyle bir proje yürüttüğünü biliyorum. Engelsiz Nota kütüphanesinden özellikle piyano eserleri konusunda yararlanıyorum.

Ö6: engelsiz Nota kütüphanesindeki kaynaklardan faydalanmak istedim ancak, Braille nota bilmiyorum. Türgök'ün projesinden ise hiç haberim olmadı.

Ö7: birkaç piyano ve solfej kitaplarını Engelsiz Nota kütüphanesinden edindim. Kütüphanenin daha çok genişlemesi gerektiğini düşünüyorum. Türgök'ün projesiyle ilgili hiç fikrim yok.

Ö8: Türgök'ün projesi ve Engelsiz nota'dan haberim var. ancak, her ikisinden de yararlanmadım.

Ö9: Türgök projesi ve Engelsiz Nota ile ilgili fikrim var. fakat; Türgök yalnızca proje kapsamındakilere hizmet verdiği için, görme engelli müzisyenler yeterli derecede faydalanamamaktadır.

Ö10: Türgök'ün projesinden hiç haberim olmadı. Braille notaları bilmediğim için, Engelsiz Nota kütüphanesinden ise şimdilik yararlanmıyorum.

Ö11: Türgök projesini tüm görme engelli müzisyenlere ulaşmadığı için yeterli bulmuyorum. Engelsiz nota kütüphanesi de, yeni yeni oluştuğu için yeterli sayıda kaynak yok. Ancak, solfej ve piyano kaynaklarımı oradan sağlıyorum.

Ö12: Türgök'ün projesiyle ilgili bir fikrim yok. Engelsiz Nota kütüphanesi ise, bizim için büyük bir gelişme.

Ö13: her ikisinden de yararlanmadım ancak, bunların görme engelli müzisyenler adına olumlu gelişmeler olduğunu düşünüyorum.

Ö14: her ikisini de hiç duymadım. Ancak, ülkemizde böyle gelişmelerin yaşanması bizler adına sevindirici bir durum.

Ö15: her ikisinin de görme engelli müzik öğrencileri için yeterli olduğunu düşünüyorum.

Ö16: Türgök projesiyle ilgili bir fikrim yok. Engelsiz Nota kütüphanesinin şu an için yeterli olduğunu düşünüyorum. Bazı piyano ve solfej kitaplarımı buradan sağlıyorum.

Ö17: her ikisinden de yararlanmadım ancak, belli ölçüde de olsa, Braille nota problemine çözüm olabildiğini düşünüyorum.

Ö18: Türgök'ün böyle bir proje yürüttüğünü hiç duymamıştım. Engelsiz nota kütüphanesi ise, güzel bir başlangıç bizim için. Ancak; notalarımı kendi imkânlarımla elde ettiğimden dolayı hiçbirinden yararlanmadım.

Ö19: ben bunların hiçbirinden yararlanmadım ancak, görme engelli müzisyenler için yeterli olabileceğini düşünüyorum.

Ö20: Türgök'ün çalışması bir proje olduğu için yeterli sayıda kaynak oluşturmamış ve çoğu görme engelliye ulaşamadığını düşünüyorum. Ancak, Engelsiz Nota kütüphanesi genişletilebilirse biz müzisyenler için çok iyi olacak.

Ö21: Her ikisinden de yararlanmıyorum ancak, Engelsiz Nota kütüphanesinin daha da genişleyerek bizlere katkı sağlayabileceğini umuyorum.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir

Amerika ve Türkiye ile ilgili Yapılan kaynak taraması ve yirmi bir görme engelli öğrenciyle gerçekleştirilen görüşme sonucunda:

- 1- Amerika Birleşik Devletleri'nde engellilerle ilgili çıkarılan yasaların uygulandığı ve bunun sonucunda görme engellilerin eğitimleri sürecinde tüm olanaklardan faydalandığı,
- 2- Ülkemizde görme engellilerin yasal düzenlemelere rağmen eğitimlerinde büyük aksaklıklar yaşandığı,
- 3- Amerika Birleşik Devletleri'nde görme engellilerin müzik eğitiminde ihtiyaçlara cevap verecek şekilde her türlü olanağın sağlandığı,
- 4- Türkiye'de özellikle kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere müzik eğitimi ve Braille nota öğrenimi konusunda yeterli destek verilmediği,
- 5- Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Körler Kütüphanesi gibi büyük çaplı kurumların yanında, çok sayıda kurumun görme engellilerin müzik eğitimine destek sağladığı,
- 6- Ülkemizde ulusal anlamda herhangi bir kurumun görme engellilerin müzik eğitimine katkı sağlamadığı,
- 7- Amerika Birleşik Devletleri'nde görmeyen müzisyenlerin Braille nota öğrenimi ve Braille kaynak bulma konusunda hiçbir sıkıntı yaşamadığı,

- 8- Türkiye’de Braille nota öğrenimine önem verilmediği gibi, istenilen Braille nota kaynaklarına erişimin çok sınırlı düzeyde olduğu,
- 9- Amerika Birleşik Devletleri’nde Braille nota programlarının yaygın olarak kullanıldığı,
- 10- Ülkemizde bu tür teknolojilerin yeni yeni kullanılmaya başlandığı sonucuna varılmıştır.

Ülkemizdeki görme engellilerin Braille notalara erişimine ilişkin sonuçlar

Bulgular sonucunda, görme engellilerin Braille notalara erişimlerinin oldukça sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Braille nota bilen on üç katılımcıdan iki tanesinin notalarını yurt dışından getirttiği, üç katılımcının ise notalarını elde etmek için bilgisayar programlarından yararlandığı görülmüştür. Diğer katılımcıların yalnızca çevrelerindeki insanların sağladığı destek dahilinde, Braille notaları elde edebildiği görülmüştür. Braille müzikle ilgili bilgisayar programları görmeyen müzik öğrencilerinin okullarında bulunursa, Braille notalara erişimin çok daha kapsamlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Braille Notalara Erişimin Görme Engellilerin Müzik Eğitimini Etkilemesine İlişkin Sonuçlar

Bulgular sonucunda, görme engellilerin Braille notalara erişim durumunun, müzik eğitimlerini doğrudan etkilediği görülmüştür. Notalarını çevresindeki arkadaşlarının yardımıyla yazabilen katılımcıların; dersleri diğer öğrencilerle aynı düzeyde takip edemediği, verilen ödevleri zamanında yapamadığı ve bunun sonucunda eğitimcilerin kendilerine karşı olumsuz tutumlar sergilediği görülmüştür. Katılımcıların özellikle orkestra, koro gibi toplu derslerin çoğunlukla notalarını yazamadıkları için, dinleme yöntemini kullanarak derslere katılım sağladıkları görülmüştür. Sadece bilgisayar programları yardımıyla notalara erişebilen üç katılımcının müzik eğitiminde herhangi bir sorun yaşamadığı görülmüştür.

Ülkemizde Görme Engellilere Braille Nota Kaynakları Sağlayan Kurumların Yeterliliğine İlişkin Sonuçlar

Ülkemizde Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (Türgök) iki yıl süren braille notalarla ilgili bir proje yürütmüştür. Ancak katılımcılardan biri hariç diğerlerinin bu projeden yararlanamadığı görülmüştür. Yirmi bir katılımcıdan dokuz tanesinin Türgök'ün bu projesini hiç duymadığı, beşinin ise bu projeyi yeterli bulmadığı görülmüştür.

İnternet üzerinden hizmet veren Engelsiz Nota Kütüphanesi bireysel olarak sağlanan katkılarla yeni yeni oluşmaya başlamıştır. Bundan dolayı Braille kaynaklar çok az sayıdadır. Kütüphaneye kaynak sağlama süreci bireysel çabalarla yürütülmektedir ve tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle, görme engelli müzik öğrencilerine yeterli derecede hizmet veremediği görülmüştür. Bu kütüphaneyle ilgili üç katılımcının herhangi bir fikri olmadığı görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulabilir

- 1- Görme engelliler okullarında Braille notaların öğretime ve müzik eğitiminde kullanımına yönelik çalışmalara önem verilmelidir.
- 2- Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kaynaştırma eğitim modeli örnek alınarak, normal okulda eğitimini sürdüren görme engelli öğrencilere müzik derslerinde Braille nota öğrenimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- 3- Ülkemizde görme engellilere Braille ve sesli kaynak hizmeti sağlayan Türgök, Getem, Görme Engelliler Basımevi vb. kurumlar Braille nota kaynakları oluşturmalı ve Braille nota öğrenimine yönelik kurslar düzenlemelidir.
- 4- Güzel sanatlar liseleri ve üniversitelerin müzik bölümlerinde okuyan görme engelli öğrencilerin Braille notalara rahatlıkla erişim sağlamaları için, Braille nota üreten bilgisayar programları okullarda bulunmalıdır.
- 5- Braille nota programları görme engelliler kütüphanelerinde bulunmalı ve bu programların nasıl kullanılacağı ile ilgili müzik öğrencilerine eğitimler verilmelidir.

- 6- Amerikan Ulusal Körler Kütüphanesi  rnek alınarak ülkemizde görme engelli müzisyenlere Braille nota kaynakları sağlayabilecek devlet destekli bir kütüphane kurulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akpınar, H. (2012). *Görme Engellilerde Braille İşaret Sistemi ve Müzik Eğitiminde Kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- American foundation for the Blind (t.y.). Retrieved from <http://afb.org> › *Find Services*
- American Printing House for the Blind (t.y.). Retrieved from <http://www.afb.org/search.aspx>
- Blanck, P. A. & Wilichowski, J. S. (2004). Disability Civil Rights Law and Policy: Accessible Courtroom Technology. *Journal of rights William & Mary Bill*, 12(3), 825-826.
- Braille Teknik (2018). *Jaws for Windows Ekran Okuma Programı*. <http://www.brailleteknik.com/urun/jaws-for-windows-ekran-okuma-programi-jaws-satis-indir/> sayfasından erişilmiştir.
- Cengiz, K. (t.y.). *Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu*. <http://altinokta.org.tr/yazarlar.asp?idno=11> sayfasından erişilmiştir.
- Çakmak, M.N. (2008). Amerika Birleşik Devletlerindeki Engelli Tanımı Hakkında Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), 52-68
- Dancing Dots (t.y.). Low Vision and Braille Music Software. Retrieved from <http://www.dancingdots.com/main/index.htm>
- Demirci, M. E. (2005). *Homeros'tan Âşık Veysel'e Tarih ve Toplum Yaşamında Körler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Demirci, M. E. (Ed.). (2009). *Braille Yazı ile Gelen Renkli Yaşam Öyküleri*. İstanbul: Can Sanat.

- Emir, E. (2014). *Körlerin ABD'deki Örgütlenmesi*. http://engelsizerisim.com/eeeh/yazi/6/korlerin_abddeki_orgutlenmesi sayfasından erişilmiştir.
- Enç, M. (1972). *Görme Özürlüler: Gelişim Uyum ve Eğitimleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Engelsiz Nota (2014). Görmeyenlerin Online Müzik Kütüphanesi <http://www.engelsiznota.org/> adresinden erişilmiştir.
- Frampton, M. E. (1963). *Körlerin Eğitim-Öğretimi* (E. Sağlamer & G. Yazgan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (2014). <http://www.getem.boun.edu.tr/?q=node/17929> sayfasından erişilmiştir.
- Günay, R., & Görür, H. (2013). Osmanlı Devlet'inde Sağır, Dilsiz ve Ağma Mektebi. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, 32(53), 55-76.
- Hanson, J. (2015). *Braille Music for the 21st Century*. Retrieved from <http://blogs.loc.gov/nls-music-notes/2015/02/braille-music-for-the-21st-century>
- Harley, K.R. (1973). Children with Visually Disabilitation. M. Dunn (Eds.), *CALL Exceptional Children in the Schools* (pp. 150-176). New York: Holt Rinehart and Winston.
- Herlein, D. G. (1975). Music Reading for the Sightless: Braille Notation. *Journal Of Music Educators*, 62(1), 42-45.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kersten, F. G. (1997). The history of Development of Braille Music Methodology. *Journal of Historical Research In Music Education*, 18(2), 106-125.
- Köseler, H. (2006). *Görme Özürlülerle İlgili Özel Eğitim Sorunları ve Çözüm Yolları*. <http://www.engelsizerisim.com/detay> sayfasından erişilmiştir.
- Köseler, H. (2010). *Görme Engellilerin İstihdamında Mesleki Müzik Eğitiminin Yeri ve İşlevi*. <http://www.engelsizerisim.com/detay> sayfasından erişilmiştir.

Library of Congress About Organization (t.y.). Retrieved from <https://www.loc.gov> › ... ›
About › Organization

Milli Eğitim Bakanlığı (1986). *Özel Eğitim Kurumları İçin Braille Müzik İşaretleri Sistemi Kılavuzu Kitabı*. http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/ozel_egitim/muzik/blair_muzik_isaret sayfasından erişilmiştir.

Milli eğitim bakanlığı (2000). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2013). *Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1991). *Braille Müzik İşaretleri Sistemi Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Music Curriculum (t.y.). Perkins School for the Blind. Retrieved from <https://www.perkins.org/history/curriculum/music>

Music Materials National Library Service for the Blind and Physically Handicapped Library of Congress (t.y.). Retrieved from <https://www.loc.gov/nls/braille-audio-reading-materials/music-materials/>

Music Transcribing (t.y.). *National federation of the Blind*. Retrieved from <https://nfb.org/music-transcribing>.

Omving, J. (2017). *Facts About Blindness American Action Fund*. Retrieved from <https://www.actionfund.org>,

Riccobono, M. A. (2015). *Presidential Report*. Retrieved from <https://nfb.org/images/nfb/publications/bm/bm15/bm1508/bm150803.htm>

Sağlamtuñç, T. (2010). Görme Engelliler ve Kütüphanecilik Hizmetleri. *Bilgi Dünyası dergisi*, 11 (1), 178-191.

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (t.y.). <https://www.turgok.org/biz-kimiz> sayfasından erişilmiştir.

U. S. Departman of education (t.y.). Retrieved from <https://sites.ed.gov/users/tag/blind/>

- U.S. Department of Health & Human Services (t.y.). Retrieved from <https://www.hhs.gov/civil-rights/for.../laws.../index.html>
- Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altı Noktanın Yeri. (2008). <http://altinokta.org.tr/yazardetay.asp?idnourun=71> sayfasından erişilmiştir.
- Willings c. (t.y.). *For Students who are Blind or Visually Impaired - Teaching Students with Visual Impairments.* Retrieved from <https://www.teachingvisuallyimpaired.com/schools-for-the-b...>
- Yazıcıoğlu, T. (2018). Kaynaştırma Uygulamalarının Tarihsel Süreci ve Türkiye’de Uygulanan Kaynaştırma Modelleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi SBE Dergisi*, 8 (1),

EKLER

Ek-1. Braille Notaların Kullanımına Yönelik Müzik Öğrencilerinin Görüşleri İçin Görüşme Formu

Braille notaların kullanımına yönelik müzik öğrencilerinin görüşleri

AÇIKLAMA

Değerli öğrenci,

Bu anket “Braille notaların kullanımına yönelik müzik öğrencilerinin görüşlerini” saptamak ve yapılan araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilecek veriler sadece bu araştırma için kullanılacak olup vereceğiniz samimi ve doğru cevaplar araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artıracaktır.

Bilge Özel

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgiler Adı:

Soyad:

Şu anda Öğrenim gördüğünüz okul:

- 1) İlköğretiminizi hangi okulda tamamladınız?
- 2) Braille nota sistemini biliyor musunuz?
- 3) Braille notaları derslerde kullanabiliyor musunuz?
- 4) Braille nota kaynaklarına erişebiliyor musunuz?
- 5) Braille nota kaynaklarına erişim durumunuz müzik eğitim sürecinizi etkiliyor mu?
- 6) Braille nota kaynaklarına erişim durumunuz müzik eğitimcilerinin size karşı tutumunu etkiliyor mu?
- 7) Ülkemizde Braille nota kaynakları sağlayan kurumlardan faydalanabiliyor musunuz, sizce bu kurumlar yeterli mi?

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...